

BENEDICTSSON, VICTORIA, LEIJONHUFVUD,
SIGRID, ADLERSPARRE, SOPHIE

Ernst Ahlgren och Esselde : en
brefväxling : utgifen af Sigrid
Leijonhufvud.

Wahlström & Widstrand
1910

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
  - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
  - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
  - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

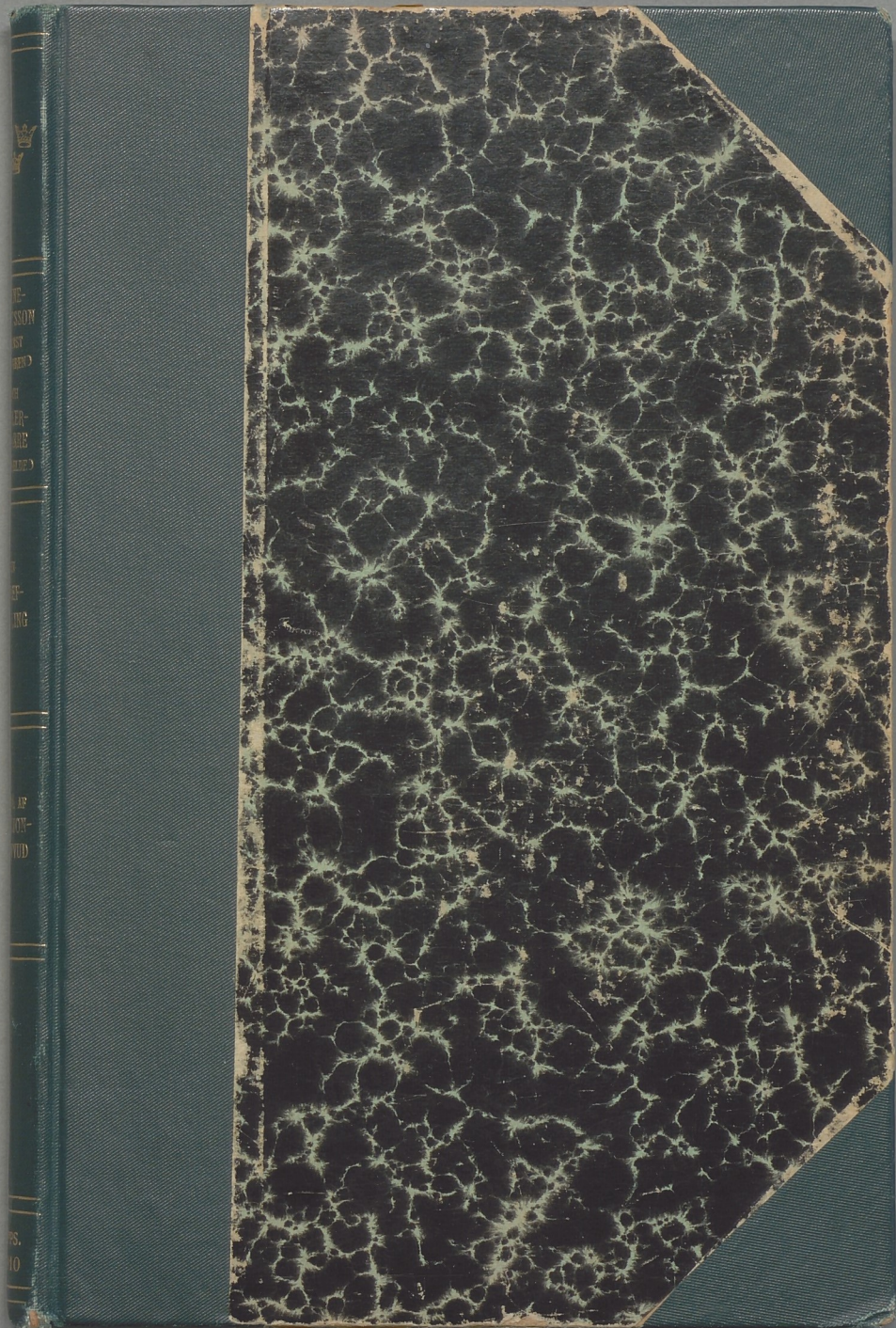
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

THE
SON
ST
BY
ER-
ARE
THE

OF
ING

AF
ON-
THE

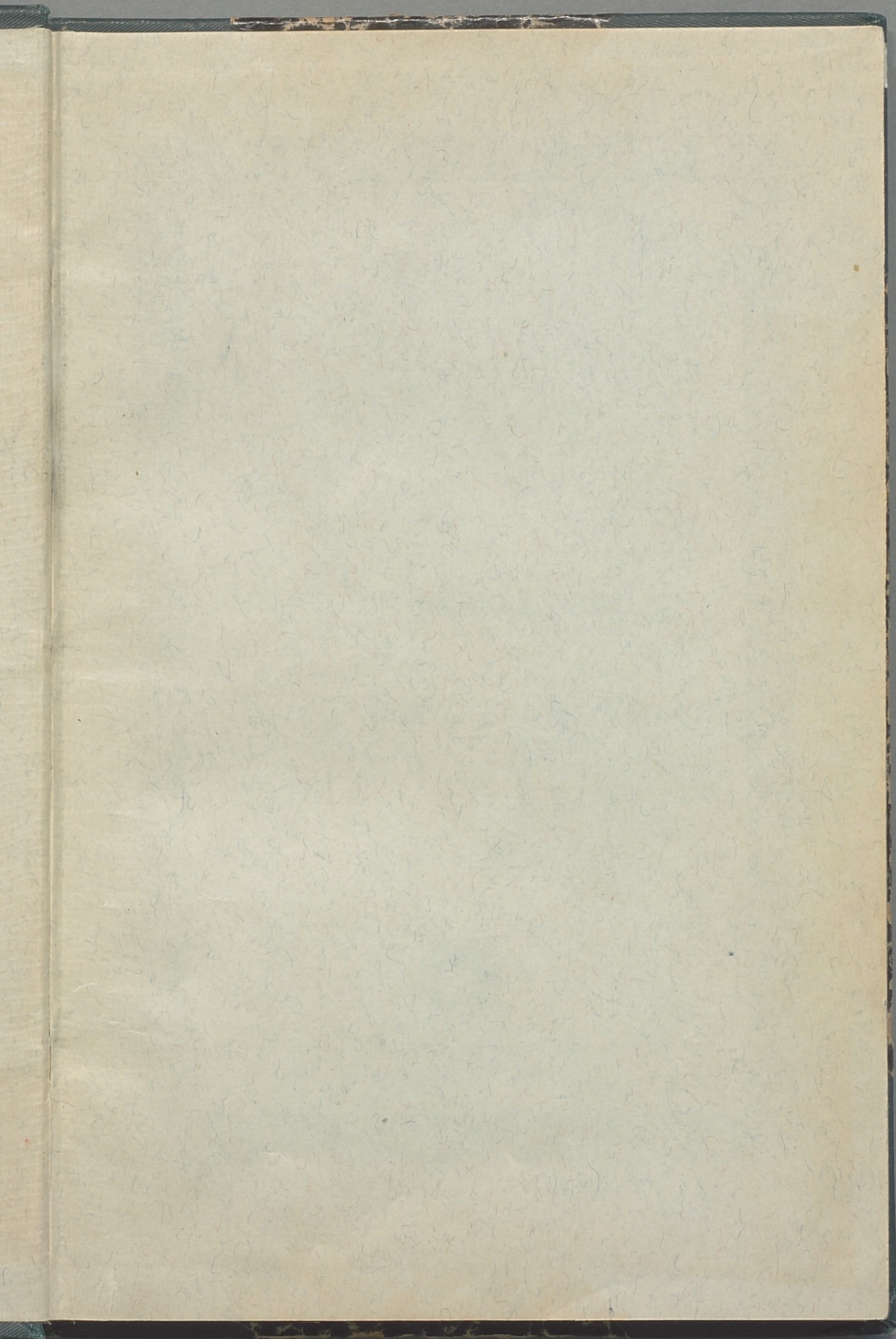
PS.
TO

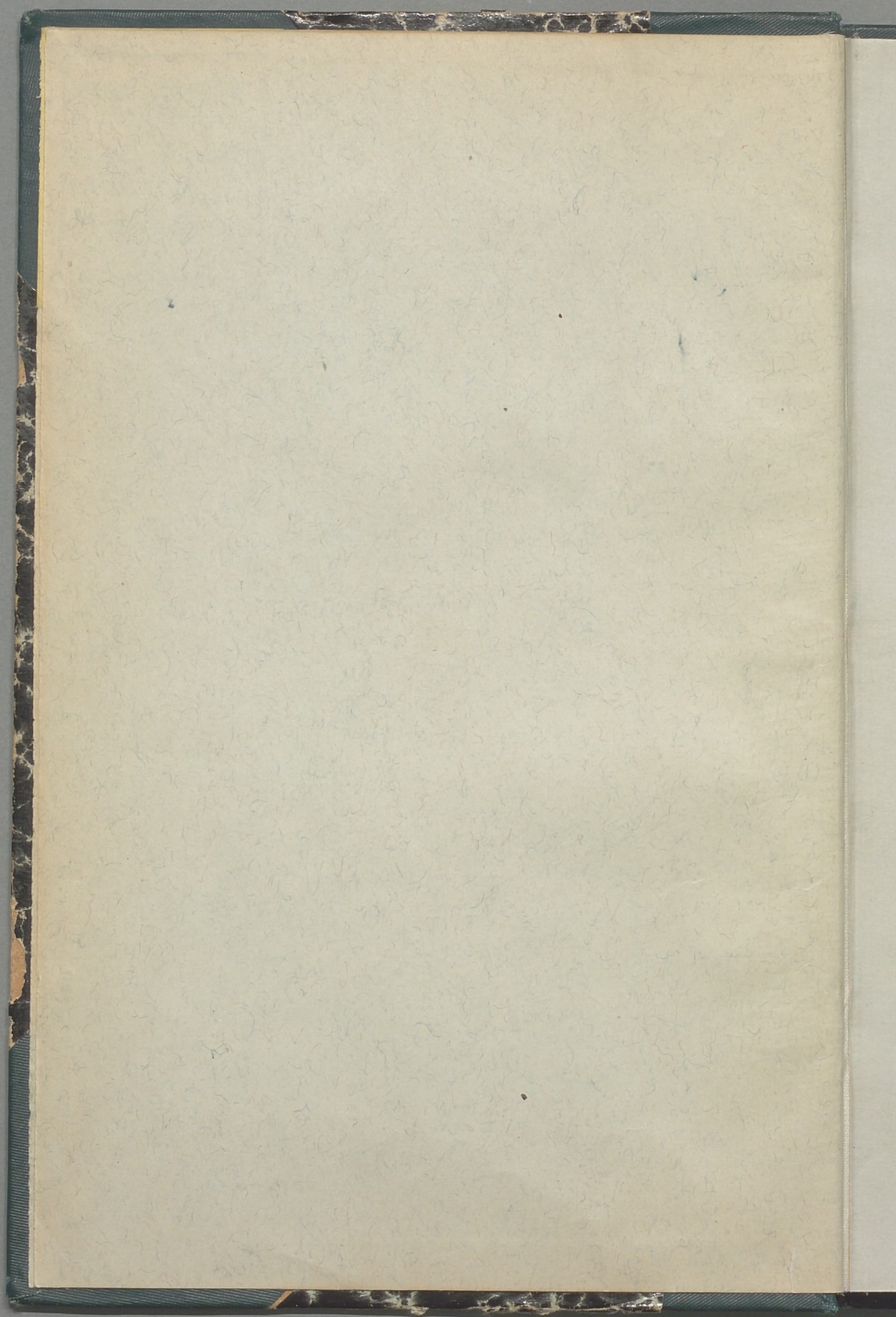
Kongl. Biblioteket.
STOCKHOLM.

Lit. hist

Sv.

Monop.

lett - the
20
Okon

BENEDICTSSON, VICTORIA

ERNST
AHLGREN
OCH
ESSELDE

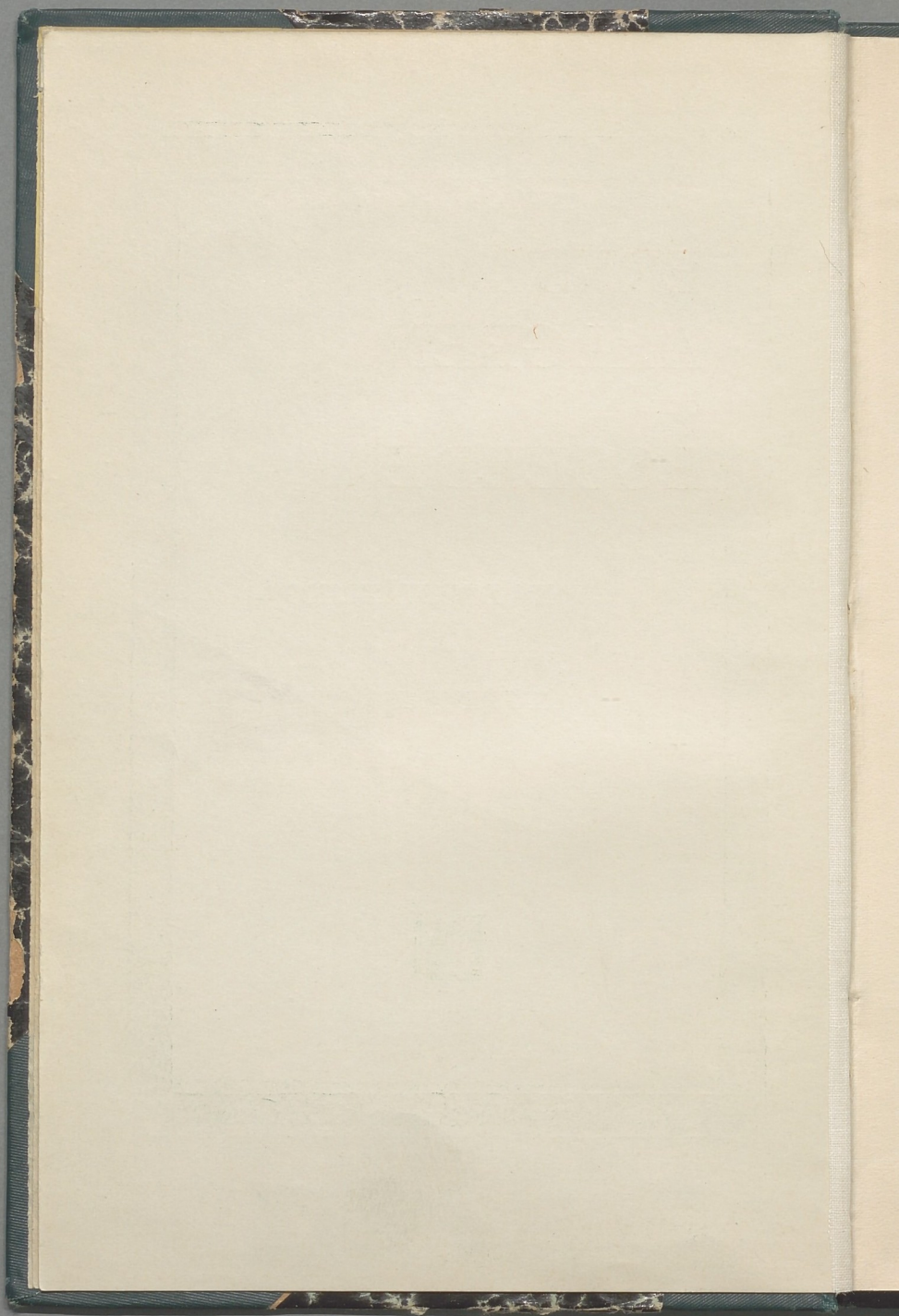
EN BREFVÄXLING

UTGIFVEN AF

SIGRID LEIJONHUFVUD

STOCKHOLM
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

ERNST AHLGREN
OCH
ESSELDE

SIGRID LEIJONHUFVUD

ERNST AHLGREN OCH ESSELDE

SECRET
L. EKST. ANDREX. OCH ESSELD.

ERNST AHLGREN

OCH

ESSELDE

EN BREFVÄXLING

UTGIFVEN AF

SIGRID LEIJONHUFVUD

STOCKHOLM
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

7

BRIST VILGREN
ESSELDE

PAPPERSLEVERANTÖR: LESSEBO BOLAG
TRYCKT HOS ALMQVIST & WIRSELLS
BOKTRYCKERI-A.-B., UPPSALA 1910 - -

ALMQVIST & WIRSELLS

ALMQVIST & WIRSELLS
BOKTRYCKERI-A.-B.

I nom året ha två arbeten utkommit, som ställt i klarare och starkare dager en af åttioalets intressantaste svenska diktargestalter, Victoria Benedictsson, författarinnan med den manliga pseudonymen och det tragiska ödet. Den af Axel Lundegård ur hennes bref och anteckningar sammanställda utförliga självbiografien gör det möjligt att bättre än hittills följa hennes målmedvetna, ännu med döden för ögonen fortsatta kamp för att nå fram till konstnärlig fulländning. Och självbiografien Victoria Benedictsson, med sina stora, klara linjer och sin mörka gåta på djupet, kompletteras af den af hennes styfdotter meddelade brefsamlingen, utstrålningar af en rik natur, som har solvärme till öfvers för dem som stå henne nära, ännu när mörkret redan ohjälpligt fångat henne själf.

Ett förhållande, som betydtt allt för mycket i Victoria Benedictssons lif för att kunna förbigås, har dock i hittills utgifna arbeten ej fått sin tillbörliga belysning. Det är hennes förhållande till utgifvarinnan af Tidskrift för hemmet och Dagny fru S. L—d Adlersparre. Ur deras för båda par-

terna ytterst karaktäristiska brevväxling har Lundegård visserligen, efter fru Benedictssons koncept, förmodar jag, meddelat några utdrag, men de gifva, ehuru i och för sig högst intressanta, blott en ofullständig och därför också skef föreställning om arten af vänskapsförhållandet mellan de två högtstående kvinnorna. Korrespondensen ställer i klar dag deras beröring från första början och behöfver endast beledsagas med några orienterande ord.

Friherrinnan Adlersparre hade i Tidskrift för hemmet uppmärksamt följt den nya riktning inom litteraturen, som med åttiotalet gjorde sig gällande, följt den med öppet sinne för det sannings- och rättfärdighetskraf som djupast besjälade den, men på samma gång starkt reagerande mot enbart negativa och pessimistiska tendenser. Då Ernst Ahlgren sommaren 1884 gaf ut sin första novellsamling »Från Skåne», var det också med glädje hon hälsade denna nya författare, representant för en sund och lifskraftig realism. »Boken i dess helhet», heter det i Esseldes recension, »bär prägel af en personlighet, som lefvat nog länge och blickat nog djupt in i lifvet för att lära känna dess skuggsidor, dock utan att förlora ljuset ur sigte, som förstår att vara objektiv i sin skildring utan att ge sin egen öfvertygelse till spillo, som kan konsten att behandla stygga och smutsiga ämnen utan att förhärda eller orena hvarken sig sjelf eller sina läsare. Vi glädjas att den nya

signaturen gömmer en qvinlig författare, och vänta mycket af hennes fortsatta arbete.»

Sympatiskt berörd af den personlighet, som mött henne i boken, skref Esselde, samtidigt med att hennes anmälan trycktes, ett bref till författarinnan. Det var det första steget till ett närmande, den utsträckta handen, och det uppfattades äfven så.

Sthlm 11 Katarina Östra Kyrkog.

15/12 1884.

Till »Ernst Ahlgren»!

I dessa dagar utkommer 6 häftet innevarande årgång af Tidskrift för Hemmet. Det innehåller en anmälan af er sommarbok, och jag ville här ledsaga den med ett hjertligt personligt tack. Jag vill ej här upprepa hvad anmälan säger, utan blott begagna den som bro för att nå fram till er.

Om ni är ung eller gammal vet jag icke; vet blott, att ni skådat in i lifvet och i människornas hjertan på ett djupare och ändå försonligare sätt än mängden af våra nya diktare. Och det är detta, som så varmt gläder mig; detta som också nu kommer mig att fråga om ni ville lemna några sådana korta »kärnesunde» stycken som de bästa i sommarboken till Tidskrift för Hemmet, och sålunda hjälpa mig att göra dess sista årgång — den 26:te¹ som börjar med det nya året — god och värdefull?

---

¹ Felskrifning för d. 27:de.

Vill ni, vore det mig mycket kärt, och är jag tacksam för ett snart svar.

Med utmärkt högaktning
S. L—d Adlersparre.

Om ni icke har tidskriften, skall det vara mig ett nöje att sända er det nämnda häftet.

Ehuru Ernst Ahlgren, som hon själf erkänner, ej följt med Esseldes verksamhet i Tidskrift för hemmet, visste hon dock tillräckligt om hennes personlighet för att med glädje fatta den utsträckta handen. Det framgår otvetydigt af hennes svar.

Hörby d. 19 Dec. 1884.

Fru Friherrinna!

Med hvilken glad öfverraskning jag emottog Edert bref, låter sig svårigen beskrivas. Tack, tusen tack för dessa vänliga ord! Ni kan väl näppeligen göra Er en föreställning om hur kärkomna de voro. Och dock skulle jag så gerna vilja att detta faktum finge gälla som ursäkt för att detta omöjligt kan bli något vanligt affärsbref. Ty till att skrifva ett sådant känner jag mig sannerligen allt för varm om hjertat.

Ung eller gammal, säger Ni. Båda delarne, skulle jag kunna svara. Kyrkoboken uppgifver min ålder till 34 år, mitt sinne eger en så liflig spänstighet, som om jag vore i min fulla ungdom, min kropp släpar sig fram på kryckor, som om jag vore en gammal gumma, och min mångskiftande lifserfarenhet kommer mig ibland att undra, om jag ej lefvat hundra år i stället för de uppgifna trettiofyra. Hvad säger Ni då om min ålder? Är jag gammal eller ung?

Hvad min försonliga blick på lifvet beträffar,

så är det väl sant att jag stundom kan tala om »mitt stora, vackra hat», men det är också sant att jag icke mött en människovarelse så usel att — nå ja. — För fyra år sedan bröts min helsa ohjelpigt, jag låg och kämpade med döden månad efter månad, år efter år. Nu har jag börjat lifvet som på nytt, fast på kryckor, och nu älskar jag det dubbelt, — icke mitt *eget* lif menar jag, utan allt som omger mig; allt som jag skall lemna.

Som Ni ser, kan ett löfte om ett arbete från min hand icke vara »kungsord», men om det står i min förmåga att lemna någon för Er tidskrift lämplig småbit, så skall det ske.

Som jag nu är, kan jag arbeta från 10 på morgonen till 10 på aftonen, ty själen är så kärnsund, att den håller kroppen uppe; men detta oaktadt, skall jag aldrig bli särdeles produktiv. Det kommer af min arbetsmetod: jag afskyr surkart och är samvetsgrann ända till pedanteri. Derigenom tvingas jag att kämpa med stoffet ända tills det böjer sig efter min vilja, och det är en outtröttlig strid mellan språket och mig, jag är envis som synden, när det gäller ett uttryck jag vill ha smidigt nog, och det gör att arbetet skrider fram med långsamma jemna steg.

Orsaken till min sena debut är den, att först denna sjukdom gaf mig rätt att från familjelifvets bestyr helt öfvergå till det literära lifvet. Utan gynnare, utan rådgifvare, ensam med mina lite-

rära böjelser i en omgifning, som endast hade ett öfverseende leende för hela min sträfvan, måste jag göra mina förstudier. Dessa förhållanden voro icke egnade att väcka någon sjelftillit. Jag skulle velat förqväfva mina anlag, om det varit en möjlighet; men hågen var för stark, kunskapsbegäret var för stort; jag måste gå dit naturen ville. Men det var blott en lycklig slump, som skaffade mig förläggare, sjelf hade jag föga hopp om att mina försök kunde duga till att presenteras i bokform. I smyg hade jag under olika signaturer idkat tidningsarbete 8—9 år, så att nog hade jag en smula öfning.

Ännu har jag qvar något af den der ensamhetskänslan, ty af mina närmaste är det endast en ung styfdotter, som delar min syn på lifvet, och att ständigt gå mot strömmen tynger på ett lynne sådant som mitt, äfven om man är för sjelfständig att vika från sin öfvertygelse. Derfor var det mig dubbelt kärt, att Ni så vänligt räckte handen åt mig — åt mullvaden, som gräft och gräft under många långa år, tyst och outtröttligt, för att äntligen hinna fram till luft och ljus. Tack — åh, ett så innerligt tack!

Blir det mig möjligt att samla medel till en längre utomlandstur, så är det troligt att luftombytet skall förbättra min helsa — och då lär det kunna bli duktigt arbete af! Det är det jag hoppas på.

För Ert löfte att sända mig recensionen af

»Från Skåne» är jag mycket tacksam; de för mina studier nödiga böckerna ha alltid uppslukat min kassa, så att det aldrig blifvit något öfver för »Tidskrift för hemmet», hur lockande dess innehållsförteckning än sett ut. Men Er skriftställarverksamhet känner jag, ty jag har alltid sökt att hålla mig »au courant» med min tid.

Tacksam för Edert bref, önskar jag att det endast måtte vara initiativet till en längre och, för mig, värdefull bekantskap. Och slutligen ber jag Er ej illa upptaga, att jag skrivit på en gång så omständligt och »utan omständigheter».

Med utmärkt högaktning
tacksamt

Ernst Ahlgren.

Sitt löfte om bidrag till tidskriften infriade Ernst Ahlgren några månader senare, då hon skickade »Historien om en näsduk», den lilla dråpliga folklifsbild, som är införd i ett af Tidskrift för hemmets sista häften. I dessa tider, då Dukkehjemslitteraturen stod i sitt flor och äktenskapsproblemet med brinnande ifver diskuterades, kom berättelsen om bondhustrun, hvars lif helt och oreflekeradt uppgår i mannens, som en bjärt kontrast mot tidskriftens öfriga innehåll. Det var med all säkerhet denna kontrast som föranledde att utgifvarinnan till en början ställde sig ganska reserverad gent emot den erbjudna skissen.

Fjellgatan (f. d. Katarina östra Kyrkogata)
Sthlm 1885 ⁹/₇.

Bästa Fru Benedictson!

Mer än jag kan säga rörde mig det bref jag emottog af er till svar på mitt i vintras — så mycket i sjelfva verket, att jag fann det svårt att besvara det skriftligen och väntade, i hopp att kunna göra det öga mot öga. Jag hade nämligen ett besök i Skåne mig förelagdt och hade då velat fara direkte till Hör.

Månad efter månad omintetgjordes dock min plan, dels i följd af hopadt arbete och andra resor, dels nu senast af sjukdom.

Kom så först »Pengar», som väckte hos mig samma glädje som när man finner ett rikt löfte infriadt; och så fick jag nu i går den lilla skizz som ni så vänligt ämnat för tidskriften.

Lägger jag detta tillsammans med det innehållsrika brefvet, synes det mig som hade vi, ni och jag, stoff till meddelanden för månader. Men huru skall hand och penna räcka till?!

Kommer ni aldrig till Stockholm? Är ni för alltid bunden i Hör? Har ni återvunnit er helsa?

Det måste så vara, ty huru skulle man eljest kunna skrifva så friskt! Tusen andra frågor ville jag göra, men stannar vid dessa för att ej skjuta åsido hvad som här måste vara hufvudsaken — *näsdukens historia*.

Den lilla skizzen har sitt stora värde, och ändå — jag får ju tala rent ut — gör den sin förf. ej full rättvisa. Af sådana skizzer fordras gerna flera för att gifva ett rätt intryck; — en enda lösryckt förlorar sig och blir en svag representant af den ande, som diktat eller återgifvit den. Det är icke *endast* kortheten, som gör det, tror jag; »Från Skåne» finner man skizzer, lika korta, hvilka dock hvar för sig skulle gifva ett fullt intryck af förf:ns styrka, andra åter hvilka likt denna, först i bredd med andra analogua teckningar göra full verkan. Det fordras, tror jag, en fastare kärna eller klarare konturer för en sådan bild att kunna stå för sig sjelf. Det är kanske hufvudpersonens totala uppgående i en annan, som gör det hela likasom flytande och påkallar motstycken för att ge bilden behörig relief. Om man tänker sig den i en grupp tillsammans med »Sorg», »Giftermål på besparing» och en Mor Märta eller Jeppa, skulle den vara ypperligt på sin plats och svara både för sig sjelf och sin förf:re. Jag hoppas ni förstår mig och icke tager illa upp att jag sagt min tanke så rent ut eller att jag ber er icke publicera den lilla skizzen ensam, vare sig på

svenska eller danska. Det kan utan skada ske med alster af Geijerstam eller frkn Roos. Ni är för god att låta er sålunda utminuterar —

Skrif ett par ord och säg att ni icke misstyc-ker öppenheten hos

er okända vän *S. L—d.*

Ernst Ahlgrens svar på det nu meddelade brevet finnes ej bevaradt. Men om hon ett ögonblick misstänkt att Esseldes intresse för henne svalnat, så var brevet af den 10:de oktober väl ägnadt att undanrödja hvarje tvifvel i detta afseende. Det förutsätter att Ernst Ahlgren talat om, hur svårt hon hade att lefva på sin penna, och det öfverflödar af en för Esselde karaktäristisk rikedom af nya uppslag, planer och kombinationer.

Stlm 10 Okt. 85.

Kära E. A.!

Brevet »litet torrt». Ja väl! Men det betyder ingenting. Det är bra att lära känna också den »torra» sidan af sina vänner. Och E. A. är för mig en vän, med eller mot sin vilja — hans sinne må befinna sig i torrt eller smältande tillstånd.

Det var dessutom naturligt att skriva torrt, när ett bref sådant som det af d. 19 Dec. lemnats obesvaradt, och jag tycker om det naturliga äfven om det tar form af ett litet straff mot mig sjelf.

Hvarför det första brevet icke blifvit besvaradt? Först därför att det egentligen icke *kan* besvaras med annat än en varm sympatisk blick, ett trofast handslag, och därför att jag verkligen hoppades *så* få besvara det; en tredje orsak det bittra vågsvallet af en dubbel sorg, som drabbade å ena sidan mitt hemlif och borttog derifrån allt lugn, å den andra sidan mitt lifsarbete i kvinnofrågans tjänst, med fara att omintetgöra den framtida utveckling deraf, som Fredrika-Bremer-För-

bundet skulle uppbära.¹ Tänk er detta förenadt med hopade göromål af den mest heterogena art, samt medvetandet af att hafva afslutningen af ett 27-årigt litterärt arbete framför mig, och ni skall kanske förstå, huru man tvingas att skjuta undan t. o. m. sådant som man längtar efter. Lägg slutligen till allt detta en sjukdom, hvarunder »Pengar» var mitt bästa glädjeämne jemte medvetandet om våra qvinnors förträffliga uppträdande vid Kristianiamötet² — och ni skall *kanske* kunna göra er en föreställning om allt som bundit mig.

Nu är det delvis bättre och jag har åter varit helt nära att fullfölja min långtänkta resplan till Skåne. Men som det synes stå skrifvet i stjernorna, att den icke skall realiseras, frågar jag i stället: *vill ni ej komma till Sthlm och vara min gäst för ett par veckor?* Jag har nämligen i ett litet hus på toppen af Stockholm, med den härligaste utsigt, ett par rum som äro outhyrda och säkerligen ej bli uthyrda; och ingenting vore mig kärare än om ni ville taga ett af dem i besittning såsom gäst. Jag bor för öfrigt nästan ensam i huset, vi ha det tyst som på landet, men — här kommer skuggsidan! — det (huset) ligger på söder, långt från de centrala stadsdelarne (dock blott 5

¹ Esselde syftar härmed dels på sin oro för en styfdotter, som drabbats af sinnessjukdom, dels på det motstånd och missförstånd, som Fredrika-Bremer-Förbundet vid sitt första framträdande hade att bekämpa.

² Det 5te skandinaviska skolmötet 9–12 augusti 1885.

å 10 minuters väg från hiss och spårvagn) och rummen stå medelst täml. branta trappor i förbindelse med hvarandra.

Mätte ej detta bilda ett öfverstigligt hinder! I annat fall vore det mig en innerlig glädje att sålunda få rå om er någon tid — få vara ett slags »Oldmutter» för er i den litterära världen — få språka med er om de många underliga företeelserna i densamma — få höra huru ni tänker eder den framtid, som skall gå fram ur dessa sönderslitande brytningar mellan nytt och gammalt m. m. Dessutom ville jag göra er ett förslag, med ledning af ert senaste bref och drifven af en varm önskan att vinna er samverkan för Fr. Bremer Förbundets syften — särskildt på det litterära området. M. a. o., jag ville föreslå er att gå in som medarbetare i det månadsblad, som kommer att bli dess målsman och som man önskar måtte framträda under ledning af nya, friska krafter, i syfte, ytterst, att försona det bästa af det bestående med det dugliga af det nya — att reformera i st. att revolutionera — att slå den falska frigörelsen med den äkta.

Jag hade tänkt mig, att ni skulle vilja dels utarbeta öfversigter af utlandets bättre skönlitteratur, grupperade kring *ett* arbete, som kunde i komprimerad form återgifvas, ungefär såsom det brukas i *Revue des 2 M(ondes)*. Jag tänkte mig, att ni derjemte ville sätta in af era bästa små originalskizzer

eller buketter af flera sådana; jag tänker mig också, att ni kunde vilja försöka er som granskare. Kort sagdt, jag hade tänkt mig för er en sådan uppgift i samband och i bredd med er författareverksamhet, som brevet antydde och som borde hafva mer intresse än blotta öfversättningar.

Några detaljer kan jag ännu ej nämna, emedan planen ej är fullt uppgjord. Ber er därför ej för någon omtala saken. Vill blott nämna, att jag tror förslaget skulle vara fördelaktigt för er såväl som för Förbundet, samt tillägga, att en sådan institution har makt att bereda utvägar, der den enskilde ingenting förmår.

Tänk på saken och skrif snart. Sista dagarne af Oktober vore kärt att få vänta er.

Eder tillgifna

S. L—d.

Är ryktet sant, att ni skrifver på ett dramatiskt stycke tillsammans med någon?

När och hvart önskar ni resa? — Är ni praktisk och skulle ni kunna dermed förena någon särskild uppgift?

Ursäkta frågvisheten.

Jag vill försöka att samtidigt med detta skicka er ett par romaner af Amerikas f. n. populäraste diktare till förstudium,

Köpenhamn d. 14 Okt. 85.

Kära min blifvande »Oldmutter»!

Det är Ni sjelf som gifvit er titeln.

Tack, mer än tack för brevet samt dess vänliga inbjudning. Den är allt för lofvande, allt för lockande och allt för öfverensstämmande med mina liffligaste önskningsar för att jag skulle kunna afslå. Dessutom är det rent af en skyldighet mot mig sjelf att antaga Ert anbud. Hur skall man kunna tänka på att komma fram i verlden, om man tvekar när någonting bjuds! Jag vill hoppas Ni icke talat i förhastande, ty jag tager Er på orden. Om jag icke blir sjuk, så kommer jag; bestäm blott tiden. Jag har ju ingenting annat att göra än packa min koffert, och det är fort undanstökadt.

Om jag för beständigt stannade i Hörby, skulle jag utan tvifvel få passera alla stadier af den led samma, långsamma procedur, som kallas att för fåas. De sista veckorna har jag haft tillfälle att på mig sjelf studera denna bakåtgående »utveckling». Jag greps därför af en rent förtärande längtan att komma bort derifrån för någon tid, och

så reste jag hit. Ni skall komma ihåg, att jag är fullkomligt ensam der; det känns som hade jag fallit ned från molnen på en plats, der jag alls icke hör hemma. Nu mindre än någonsin. Icke en enda menniska, med hvilken jag kan tala om mitt arbete, mina intressen eller förhoppningar! När jag är trött efter arbetet, har jag ingenting annat än denna tryckande ensamhet; i denna andefattiga, omusikaliska verld fins ingenting som friskar upp. Man är hänvisad till sig sjelf, — uteslutande sig sjelf. Så länge jag var nedgräfd i studier och förarbeten, kunde det gå an, det var till och med nyttigt, men är det icke längre. Inifrån har jag under dessa år arbetat fram mina möjligheter; nu är det tid att de äfven skola hemta näring utifrån, om jag ej skall stelna i ensidighet, — något som jag afskyr. Lifvet är icke så der fattigt och enformigt, det är rikt och mångfaldigt, derfor älskar jag det; derfor vill jag också ösa ur denna mångfald.

Er bostads »skuggsidor»? Bah! — Hvad gör det, att den ligger aflägsset från stadens centralpunkter? Det är ju först och främst Er jag skall bli bekant med, och Ni som skall lära känna mig. För detta skall stillheten vara god. Trappor genera mig aldrig, när det bara fins ledstång, de må vara än så branta; jag går på kryckor med en viss virtuositet.

Men *jag* har ju också mina skuggsidor, är Ni icke rädd för dem? Bland dem räknar jag, att

jag för att vara riktigt i mitt esse så gerna half-
ligger på en chäslong eller sitter med min sjuka
fot på en stol. Så gör jag nu, medan jag skrifver.

Och så är jag ibland något stel och tyst; jag
är underkastad en medfödd blyghet eller skygg-
het, hvilken jag nog lärt mig vara herre öfver,
men som hämnas genom att gifva mig detta ut-
seende af träaktig kyla. Missförstå ej sympto-
merna, om de någon gång skulle inträda. Så har
jag en stor motvilja för att »konversera», — jag
menar servera detta konventionella småprat om
allt och ingenting. Jag blir liflig, då jag är intres-
serad af person eller ämne, men jag har svårt att
tala med många på en gång, — med ett ord att
»göra salong». Jag vill nämna något om det på
förhand, ty jag vill ej gerna genom min person
bereda er »Skuffelser».

Om allt det andra kunna vi tala utförligt, då
vi råkas. Literaturgranskning vill jag naturligt-
vis gerna sysselsätta mig med, för så vidt det ej
visar sig ligga mot min natur. För ett par år
sedan hade Fyris anmodat mig att skrifva öfver
»La joie de vivre» samt »Raskolnikov». Det är
det enda jag försökt mig på.

Så till besvarande af Edra frågetecken:

Jag har skrifvit ett skådespel¹ tillhopa med hr
Axel Lundegård. Han är Hörby-bo, som jag. Hans

¹ »Final», som utkom 1885.

X mor är min intimaste väninna der. Mina anlag ligga egentligen ej åt det dramatiska hållet, men det tror jag hans göra. Men jag hade lust att försöka. Skådespelet kunde »göra sig», om rollerna komme i rätta händer, de som de skrifvits för, annars icke. Slumpen kommer nog att afgöra.

Hvart jag reser är mig nästan likgiltigt, blott det blir åt söder, Frankrike, Tyskland, Belgien — för resten hvart som helst dit jag kan skaffa mig kassa, rekommendationer, eller kanske ressällskap. Jag hade ämnat resa till Paris, hufvudsakligen derför att jag har en bekant som vistats der ett år redan och som kunde vara mig en hjälp, tills jag hunnit bli varm i kläderna. Tiden gör icke heller så mycket till saken; jag funderade på slutet af Februari eller början af Mars samt att stanna ute två månader; mer kan jag ej skaffa penningar till. Nog ville jag ha en »uppgift», om det blott står i min förmåga att fylla den; derom kan jag ingenting yttra, då jag ej vet hvad Ni syftar på.

Frågan om jag är praktisk blir ännu vanskeligare att besvara så der i allmänhet, ty ordet har en alltför vidsträckt betydelse. Jag afskyr siffror (addition), likaså alla till prydnader afsedda fruntimmersarbeten; i sådant är jag opraktisk. Jag har någonting företagsamt och vaket hos mig, som gör, att jag lätt sätter mig in i nya förhållanden, jag tycker om nya menniskor och nya ställen, ty jag är en nomadnatur. Jag är punktlig och i allt

som rör affärer mycket ordentlig. Jag tycker om mekaniska sysselsättningar, att hvila sig på — overksamhet är mig en pina; — så är jag t. ex. förtjust i att renskrifva. Jag har varit använd som extra biträde i en bank och sedan har jag i flera år skött en liten bokhandelsfilial (det syns i Sveriges handelskalender); min principal — bokhandlare Pettersson i Malmö — har alltid förklarat sig mycket nöjd med mig. Den förste Oktober afsade jag mig all befattning med affären; min man får nu stå för den. — Så att alldeles opraktisk är jag icke. För all duglighet har jag den största aktning. Intet arbete syns mig obetydligt. I hvarje verksamhet, som kan taga alla en människas krafter i anspråk, ligger det för mig någonting stort. Jag beundrar en ryktare, som anser att hans ladugård är universums medelpunkt; man kan till och med se på hans hund, att denne anser sig ha en uppgift att fylla. Denne ryktare och denne hund ha en lifsgerning. I mitt hjerta ställer jag dem högre än en yttlig, onyttig salongsdam. »Passez-moi le mot»!

Om det stode mig fritt att välja lefnadsbana, så ville jag bli *helt* författare; jag hör ej till dem som kunna arbeta med splittrade krafter, det gör en nervös, half. Jag har behof af att ge mig alldeles helt i arbetet, glömma allt annat för det jag har under händerna. Under de sista elfva åren har jag alltid drömt om att komma helt i pressens tjänst. Så länge har jag af och till skrivit småsaker

för olika tidningar. Romanerna och novellerna komma ju alltid att ge mig tid öfrigt.

Men så ha vi min stora olycka! Sjukdomen.

I dag kan jag arbeta om kapp med en frisk, i morgon kan jag känna de första förrädiska feberrysningarne, fiendens förtrupper. Får jag tillfälle att under omsorgsfull läkarevård sköta min helsa, kan det ju dock hända, att jag kan bli betydligt bättre. Min sega energi är en god motvigt till kroppens svaghet.

Då jag i Söndags qväll fick Ert bref, låg jag af ondt i foten; bredvid sängen stod min packade koffert, jag hade fått det onda qvällen innan jag skulle rest och måste uppskjuta färden två dagar. Ni kan veta hur jag var till mods — dyster, nedslagen — kände mig som en lifstidsfånge, miss-tröstade om att kunna skrifva mer; det kommer en sådan känsla öfver mig ibland, om jag tänker på hur det skulle bli för mig, om jag icke kunde förtjena något, icke arbeta mig ur de småstadsförhållanden, som äro så mot min natur. Och så Ert bref! Det vände så upp och ned på mig; jag vågade knappt tro, knappt vara glad. Ännu när jag skrifver detta, vill jag ej låta glädjen ställa till något högre ångtryck. Allt kan ju bli till intet. Och icke ett ord har jag nämnt till någon af de mina. Det är så pinsamt att se tårar och tröstlösa miner. Hå, det är mig så främmande . . . Jag

tycker att jag liknar en anka i en hönsfamilj; det som är mitt element, känna de en riktig fasa för.

Min egen dotter har jag deponerat hos min mor, som är ett mycket bildadt fruntimmer och som kan uppfostra henne vida bättre än jag, därför att hon skall egna henne all sin tid; mina stufubarn äro alla vuxna. Jag är således ledig från alla sådana band.

Jag har så många gånger önskat mig en äldre och literärt bildad vän, som kunde gifva mig ledning och råd. I min omgifning är det alltid jag som skall vara den starka, den bestämmande, den företagsamma. De tro alla, att min vilja kan göra underverk. Och jag — men tyst! — jag ville så gerna få känna mig en liten, liten smula svag en och annan gång — just bara så mycket, att jag kunde få känna, hur det är att ha någon att trygga sig till, någon som vill det samma som man sjelf. Jag undrar, hur det blir att träffa Er.

Men hvad mitt bref blifvit långt! Jag måste sluta. Ni tror mig vara en riktig pratmakerska.

Tack för de engelska böckerna, Ni talade om; de ligga förmodligen och vänta på mig hemma i Hörby. Adressera Ert bref dit, ty jag reser snart hem. Och jag längtar mycket att höra ett par ord ifrån Er.

Svårigheten att skaffa sig böcker, när man bor på landet och icke eger förmögenhet, är ett af skälen hvarför jag hädanefter måste vantrivas i Hörby.

Förr var det ingenting, då hade jag godt om pengar och kunde köpa en hel hop böcker. Men från och med den 1:e Okt. förändrades allt. Det är öfverenskommet, att jag efter den tiden skall försöka att försörja mig.¹

Er tacksamt tillgifna

E. A.

---

¹ Ellen Key talar i sin biografi öfver Ernst Ahlgren (s. 65) om hennes ekonomiskt osäkra tillvaro »sedan hon skulle lefva af sitt eget arbete, något som de starkt minskade tillgångarne i hemmet under de senare åren gjorde nödvändigt och ej blott för hennes själfkänsla önskvärdt».

Sthlm 18 Okt. 85.

Ja, kära! Visst skall ni taga mig på orden, och vara *hjärtligt* välkommen! Ännu mera, jag föreslår att ni rustar er för en längre bortovaro. . . . Om näml. »virtuositeten» är stor nog att upphäfva hvarje fara från mina branta trappor med de smala stegen, vore det intet som hindrade, att ni stannade till 1:sta April. — — — — —

En enda sak gör mig tveksam; den att ni skulle kunna på en Stlms séjour förlora den friskhet och det glada lefnadsmod, som utgör er högsta styrka, kanske både som förf. och människa, samt indragas i den litterära venstern och smittas af den lifsleda och nihilism som der råda.

Då vore det bättre ni stannade för alltid i Hörby. Det är en motvigt till all denna — stundom fånigt, stundom snillrikt uttryckta — pessimism och radikalism, som vi behöfva, och en sådan är det som vårt Förbundsorgan vill blifva.

Kom och hjälp oss, och var *hjärtligt* välkommen till

S. L—d.

Skrifver längre fram, hvilken dag rummet blir ledigt. Trol(igen) 1:sta Nov.

Det nu anförda brevet rör vid en punkt, där klyftan mellan de båda korrespondenterna, den unga och den gamla, förr eller senare måste träda i dagen. Ernst Ahlgren var helt ett barn af sin tid, en »fullblodsrealist», så hänsynslöst ärlig som trots någon, äfven där hennes egna erfarenheter gingo i annan riktning än meningarna för dagen. Hon omfattade af hela sin själ ideal, för hvilka Esselde stod främmande, och hon saknade å andra sidan de betingelser, som Esseldes egen generation haft, att fullt uppskatta den äldres stora och modiga insats i utvecklingsarbetet, på det närmaste förbunden med en tidskrift, som nu började anses föråldrad. Esselde var själf långt ifrån blind för detta förhållande. Några månader tidigare än inbjudningen till Ernst Ahlgren skref hon till sin gamla vän och medarbetare från början, fru Olivecrona, att »många och bittra erfarenheter» under just detta år, 1884—85, gifvit henne klarhet i en punkt: »Vi äro för gamla. Man förstår oss icke längre, man tänker icke som vi». Och hon tillägger, att hon numera ser sin egentliga uppgift i »vägledning, bearbetning och annan hjälp för yngre krafter, hvilka böra utbildas att bära det framtida arbetet».

En af dessa »yngre krafter», på hvilka Esselde hoppades, var otvifvelaktigt Ernst Ahlgren, författarinnan med de utpräglade sympatierna för människolifvets sunda och goda makter. Men förhållandet dem emellan skulle aldrig blifva hvad brefven utvisa, att båda en gång hoppats på. Hvad som stod i vägen var först och främst, att de talade hvar sin generations språk, och därefter Ernst Ahlgrens bestämda motvilja mot allt, som kunde ge henne sken af att tillhöra ett visst parti, en motvilja som flammade upp redan i det bref, som nu skall anföras, och som en gång längre fram rent af hotade att framkalla en brytning.

Hörby d. 24 April¹ 85.

Fru Friherrinna!

Tack för brevet och all godhet! Mätte Ni bara ej misstaga mig för något annat än jag är! Någon utpräglad tendensdiktare blir jag näppeligen; därtill älskar jag lifvets mångfald allt för mycket. Måhända är jag också en dålig »partiman», ty de åsigter, den syn på lifvet, som man förvärfvat sig så att säga på praktisk väg, genom att brottas med ogynsamma förhållanden, genom direkta erfarenheter i lifvets egen skola, der man bötar för sina dumheter, der man med egna armbågar skaffar sig plats, der man skrattat riktiga skratt och fält verkliga tårar, så länge tills man lärt sig att hålla af sjelfva de sidokamrater man' luggas med och sjelfva den rotting man smakat, — då, ser Ni, då har man svårt att ställa sig under ett »program», det må nu kallas höger eller venster, liberalt eller konservativt.

Alla öfverdrifter och ensidigheter äro mig motbjudande, och mest af allt bär det mig emot att stå solidarisk med någon annan, vare sig korpora-

¹ Måste vara felskrifning för oktober. Jämför den af Axel Lundegård utg. själfbiografien, uppl. 2, s. 360—361.

tion eller individ. — »Indragas i den literära venstern», säger ni. Jag hör redan dit. Icke så, att jag svarar med de andra, en för alla och alla för en, men så, att *om* jag icke kunde undgå att höra till ett parti, så skulle jag ställa mig på venstra sidan. Jag har redan länge följt med allt i vår nya litteratur. Jag har i elfva år skrivit och genom studier beredt mig att inträda på den literära banan. Jag har varit ensam i en omgifning, der den som borde stå mig närmast förklarar »Pengar» vara en omoralisk bok, jag har ensam vågat, ensam letat min väg. Tror ni mig efter allt detta vara en vante, som hvem som helst kan träda på sin hand; efter Ni menar att en sejour i Stockholm skulle ge mig en ny själsriktning, göra mig till en annan än jag skulle blifvit på en annan plats? Hur stort tryck har jag ej här varit utsatt för, ensam mot alla? Tror ni jag hör till de skrikhalsar, som alltid äro färdiga att utbasunera sina åsigter! Mina åsigter äro den grundval på hvilken jag bygger mitt lif, de ligga djupt, de ligga för min egen räkning; de äro icke ordnade efter filosofiska system, de äro huggna och formade efter min natur och karaktär, af det lif jag left. Jag vill icke lägga min tro och min lifsåskådning för allmänhetens blickar alldeles nakna. De andas i mitt arbete. De prägla mina handlingar. Der må man söka dem. Jag är en historie-förtäljare, icke någon teoretiker eller filosof. Minst af allt är jag

pessimist. Hvad mer är: jag kan aldrig bli det. Det är mot min natur. Pessimism hos mig skulle vara tillgjordhet eller efterklang af andra. Om också jag sjelf ligger och qvider i plågor, så vet jag dock att lifvet därute är skönt. Om också jag skall duka under, så skall solen skina på nya släkten. Der mina händer domna från arbetet, der skola unga händer taga vid. Jag är ett sandskorn, som kan krossas och förtrampas, som skenbart skall försvinna. Hvad mer! Är verlden mindre skön för det? Jag kan knota och klaga, men det är under tryck eller plågor, ty jag är ju bara en stackare; men låt trycket upphöra, och jag är lika spänstig igen. Jag pessimist! Min styrka ligger just i att jag *icke* är det; deri ligger hela min originalitet, hela min friskhet. Jag älskar de menniskor jag skildrar, med alla dess fel, alla dess skröpligheter älskar jag dem. — Jag kan aldrig glömma att jag är dömd, sjuk, bruten — derfor älskar jag allt det sunda, starka. *Jag* skall säga farväl till allt detta omkring mig, gå in en dag i min jämmers kammare, stänga min dörr och lida, tills allt är slut. *Jag* skall dö, derfor älskar jag allt detta som lefver.

Kan *jag* bli pessimist! All min glädje, all min friskhet står mot en grund af sorg och vemod, mot allt detta, som jag tvingar ned i bottnen af min egen själ för att ej bryta ut i klagan. Hvad skulle då göra mig till pessimist?

Men jag svärjer ingen fana. Icke med förbundna ögon åtminstone. Der jag ser att jag kan vara till gagn, der alla mina bästa krafter kunna komma till användning, der är min plats, der ställer jag mig, och der blir jag så långt krafterna stå mig bi, *för så vidt det sammanfaller med min egen utveckling.*

Då man behöft sträfva så hårdt som jag för att nå en viss sjelfständighet, så är man fasligt rädd om den. Förlåt att jag babblat så mycket om allt detta. Jag värderar Er mycket för högt att tro Er om att vilja hålla mig i ledband. I mångt och mycket skall jag med tacksamhet taga emot Edra råd.

Och nu till rent praktiska ting. — Nej, det är sant, ännu ett ord om min ställning till den literära venstern! Ert bref i julas var endast det första i en lång rad af sådana. Jag har länge stått i flitig brefvexling med några af våra författare; under arbete och ömsesidig kritik ha bekantskaper knutits, när jag känt mig modlös och ett vänligt ord gifvit mig sjelftillit igen, då har detta ord alltid hörts från venster. Innan jag började skriva på Pengar, stod jag i samma vänskapsförbindelse till en af de unga som nu. Om än icke våra åsikter äro alldeles ens, så fins frändskapen der ändå. Det är naturligt, att jag kommer att umgås med dessa menniskor. Jag tycker icke om att bilda »klick», jag kan ej hålla mig exklu-

sivt till en samhällsklass eller ett läger. Af alla, alla har man något att lära, om ens blick är öppen. Ju mångsidigare erfarenhet, dess större arbetsmaterial. — — — — —

Men jag skrämmer er väl alldeles. Ångrar Ni Er? Ack om Ni alltid ville vara uppriktig! Jag håller så af ärlighet. Sjelf är jag så skrupulöst rättfram, att jag ibland frestas att teckna mig sjelf i för mörka färger bara af fruktan att förgylla. — — — — —

Tror Ni icke att jag uppfattar Er godhet! Jag skulle önska att jag kunde tacka Er. Men jag kan icke komma med fraser; jag är så led åt dem. Huruvida jag antager Ert ädelmodiga anbud, kan jag ej afgöra förr än vi blifvit bekanta samt jag fått försöka, hur pass lätt jag kan fortskaffa mig till stadens mera centrala delar. Läsesalongen, teatrarne och symfonikonserterna kan jag nämligen ej försaka, om jag fins i Stockholm och har penningar nog till biljett.

Att hushålla för mig sjelf, det går inte. Min pojkuppfostran hänger mig i armen, så länge jag lefver; jag har motvilja för fruntimmers-sysslor, och dessutom äro kryckorna mig dervidlag för mycket till hindern. — — — — —

Säg mig Er rätta adress, jag har ju ingen

aning om hvar på lag Ni bor, skulle gerna vilja söka upp det på kartan.

Jag är ledsen öfver att mitt bref måhända fått en bismak af sträffhet, som Ni kanske kan missförstå. Men jag är icke så svår att handskas med. Genom vänlighet, genom att få känna mig fri, kan jag bli mjuk som vax.

Jag längtar gruffligt efter att få träffa Er, undrar om så många ting. När vi varit tillsamman en half timma, vet jag om jag kan hålla af Er eller ej. Bref är någonting så halft, man har inga ögon att se in i, ingen röst att lyssna till. Det är endast »ord, ord, ord!»

Hur jag skall få läst de engelska böckerna, innan jag reser, vet jag icke. Jag syr och stickar och har tusen småting att ställa i ordning. I går hade jag framme min länge gömda palett för att — måla namn på mina koffertar. *

Naturligtvis väntar jag med otålighet Ert nästa bref, jag längtar att se, hur Ni uppfattar min fri-språkighet.

Er tacksamma

Vict. Benedictsson.

---

11 Fjällgatan, f. d. Katarina östra kyrkogata.
Sthlm 25 Okt. 85.

Ja visst! Fri, oberoende af alla partier, bunden endast af den egna pröfvade öfvertygelsen, så har jag tänkt mig er, och med glädje ser jag af det nyss mottagna brefvet, att min uppfattning är riktig. Sjelf är jag så långt ifrån att vilja (äfven om jag kunde) draga någon ifrån sin egen öfvertygelse in i min, att jag icke kan lida ens den aflägsnaste misstanke om något sådant och därför skrifver dessa rader hufvudstupa, ögonblicket efter sedan jag mottagit ert bref.

När jag sist skref, hade jag nyss läst Hr. Me(i)-jers konterfej (Revyen 1885) af den »litterära venstern», och det var under intrycket häraf, som jag begagnade detta uttryck utan att såsom sig bort definiera detsamma. Har ni läst uppsatsen, skall ni förstå min mening. Till *den* venster som utdömer utan undantag *allt* bestående, som »ständigt lever i en ruttan atmosfär» och därför *måste* vara pessimist, men som på samma gång »fröjdas åt ruttanheten», i tanke på hvad som der efter komma skall; hvars medlemmar stundom i pojkaktigt öfvermod *skryta* af att vara — ateister (!), *blygas* öfver

fosterlandskänslan, hvilken det tillhör en högre kultur att bekämpa, tills den blir en öfvervunnen ståndpunkt etc. etc. — till *den* venstern var det som jag hoppades att aldrig få räkna Ernst Ahlgren, och *dess* säkerligen ganska ifriga propaganda var det jag hoppades, att han skulle i kraft af sin sunda natur och friska lifsåskådning stå emot.

»Några råd» har jag aldrig tänkt duka upp för er; på sin höjd kan jag i anmälan af Pengar komma att yttra en önskan. Tanken att bedja er gästa mitt enkla hem härflöt af önskan att lära känna den af alla våra qv(inliga) förf., af hvilken jag hoppas mest, samt om möjligt intressera er för Fr. Bremer Förbundet och dess blifvande organ.

Fri som fogeln skall ni vara hos mig, fri att arbeta i det tysta behagliga rummet med utsigt öfver strömmen, fri att tuga eller språka, läsa eller tänka vid aftonlampan i salongen eller nere hos er, fri att komma och gå, lemna mig eller stanna — allt som ni finner för godt.

Och nu farväl för denna gången och ett hjertligt välkommen till eder

gamla Oldmor

S. L—d.

Den lilla skizzen har legat mig på hjertat, allt sen jag återsände den — ju mer jag inträngt i Pengar, desto mer önskar jag att jag hade den åter.

Den lilla äktenskapshistorien hade varit ett så godt motstycke till Pengar. Intagen i samma häfte som anmälan, hade den icke varit enstaka eller lösryckt. Fins den kvar, så låt mig få den.

I ett tillägg till nu anförda bref, ett utkast som finnes bevaradt, men som aldrig afsändes, uttalar Esselde med anledning af första artikelserien i den »Revy i literära och sociala frågor», som G. af Geijerstam kort förut utgifvit, mera oförbehållsamt sina farhågor och förhoppningar. »Det *grämer* mig», heter det där bland annat, »att förf. af den betydelse som Fr(u) Edgren, Ellen Key och Robinson tilllåtitt sina bidrag att gå in under den af Me(i)jer hisgade fanan och, hvad värre är, gjort medgifvanden åt hans program . . . Det är just känslan af deras öfverlägsenhet och synen på den stora uppgift som borde varit deras, som fyller mig med sorg och bäfvan, då jag ser dem dragas in i en osund riktning. Det är kanske i ännu högre grad känslan af den fara, som hotar det började frihetsarbetet för qv(innan) genom ett dylikt frihetens urartande, som drifver mig att söka . . . bilda en nödig motvigt till ytterligheterna och bereda väg mellan konservatismen och radikalismen för den lugna utvecklingen och fortgången af det började frihetsarbetet. Detta är afsigten med Fr(edrika)-Br(emer)-Förb(undets) stiftande samt upprättandet af

ett litterärt organ för detsamma . . . Det vore mig synnerl. kärt, om ni ville gå med i dess org(an) som medarb(etare) . . . och jag har gladt mig åt att få språka med eder härom. Att ni af »den moderna andens» förespråk(are) skall komma att afråd(as) derifr(ån), tar jag alld(eles) för afgj(ordt). Men jag tar också för afgjordt, att ni är sjelfst(ändig) nog att döma sjelf.»

Detta tillägg blef som sagdt aldrig afsändt. Det skulle helt visst föranledt ett utförligare svar än den korta tacksägelse som nu följde, där det i förbigående uttalade intresset för Fredrika-Bremer-Förbundet ej torde tetta sig i högre grad uppmuntrande för Esseldes planer. Det har samma tonfall som en odaterad biljett från längre fram på vintern — tydligen svar på en förfrågan, om Dagny i sin anmälan finge upptaga Ernst Ahlgrens namn bland dem som lofvat bidrag: »Visst skall mitt namn stå. Qvinnofrågan är min specialitet, om jag än ser på henne på ett annat sätt än det vanliga.»

Hörby d. 28 okt. 85.

Kära fru friherrinna!

Tack. Heder och tack! Det fins knappt någonting, som jag värderar så högt som frihet. Att förmena mig den är att göra mig afvog, att bevilja den är att göra mig spak som ett lam. Jag är nu en gång sådan.

Härmed historien om en näsduk. Den har redan varit öfversatt och intagen i »Nordstjernen»; jag sände den manuskriptet på samma gång som Er, ty för manuskript får man högre arvode än för annat.

Nog intresserar jag mig för Fredrika Bremerförbundet, det kan Ni nog tänka.

Om jag ej blir sjuk, så kommer jag till Stockholms centralstation tisdagen d. 3 nov. kl. 8,10 f. m.

Blir jag sjuk, så att resan uppskjutes, så skall jag underrätta pr telegraf. Hoppas dock det bästa.

Om Er jungfru har andra »jern i elden» på morgonqvisten, så behöfver hon ej ge sig åstad den långa vägen för att möta mig, ty en eller par af mina skånska vänner äro naturligtvis nere vid

tåget för att välkomna mig, och då kunna de ställa om droskan och bagaget. För öfrigt vore jag lätt att känna: lång (mäter styfva 6 fot), alldeles svartklädd och fortskaffar mig medelst två långa kryckor. Ett lefvande skelett. Der har ni signalementet. X

När jag kommer, är jag naturligtvis alldeles uttröttad af den långa resan, Ni får derfor ej bedöma mig efter första påseendet.

Allt annat muntligt.

Er protégée

E. A.

Victoria Benedictsson kom till Stockholm på utsatt dag, det framgår af en anteckning i hennes »stora bok». Hur det å ömse sidor med spänning motsedda personliga sammanträffandet mellan henne och friherrinnan Adlersparre gestaltade sig, därom finnes emellertid endast spridda antydningar. Den senare skrifver efter ett par veckor till fru Olivecrona, att Ernst Ahlgrens besök gifvit henne »en liten ljusskymt under den tunga och sträfsamma hösten» och att hon funnit sin gäst »ovanligt både älskvärd och intressant». Fru Benedictsson åter talar med erkänsla om hur snäll och vänlig och omtänksam hennes »lilla vice-mamma» är, och hennes senare bref visa, hvilket förtroende hon under deras samvaro fått för Esseldes omdöme

och hjärtelag, för hennes både vilja och förmåga att hjälpa till rätta och finna utvägar. Men förgäfvos söker man i hennes utgifna anteckningar och bref något ord af djupare förståelse för Es-seldes personlighet och lifsgärning. Och första intrycket motsvarade helt visst ej hennes förväntningar.

Det är tydligt, att Ernst Ahlgren med afsikt i sin »stora bok» på det mest oförbehållsamma och hänsynslösa sätt gifvit luft åt sina stämningar; det förklarar att man där kan träffa på yttranden, som gå stick i stäf mot hvarandra. Hennes utgjutelser från de första Stockholmsdagarna måste också betraktas ur den synpunkten, att hon i dem gifvit en tillfällig och delvis af reströtthet betingad stämning fullkomligt fria tyglar. Det är en ton af bitterhet och besviknenhet i dem. Själfva förbindligheten och förfiningen i friherrinnan Adlersparres väsen stöter henne vid första beröringen tillbaka; det framskyntar, då hon säger, att den hon längtar att böja sig för »i glad beundran» skulle vara »en paria, en som icke fruktar att synas fattig, en som icke skulle blygas öfver sina grofva händer och ändå i sin intelligens vara hufvudet högre än mängden».¹ Det måste vara den förut vidrörda, alltid i brytningstider skarpt utpräglade olikheten mellan en äldre och en yngre generations sätt att se, som gör henne till en början blind för det in-

¹ Själfbioografien, uppl. 2, s. 255—256.

tensiva allvaret i Esseldes sträfvan. Intet antyder, att Ernst Ahlgren undantager sin värdinna, då hon i ett våldsamt utbrott ger luft åt sina första Stockholmsintryck af onatur, svammel och nervös oro, eller att hon inser att kotterimotsatsen, som revolterar henne, har vuxit upp ur en brytning mellan idéer.

Intet antyder heller, att friherrinnan Adlersparres originellt inredda, af personlig smak och förfining präglade hem, med sin härliga utsikt öfver Saltsjöinloppet och strömmens glittrande ljuslinier under höstkvällarna i minsta mån fängslat Ernst Ahlgrens fantasi.

Hon ser det uteslutande ur synpunkten af det obekväma läget; hon hade kommit till Stockholm för att studera människor och kunde ej trifvas med att bo så långt från centrum. »Här är för tyst, för afskildt; man känner sig bunden af dessa långa distanser. Och för mig gäller det framför allt att känna mig fri i rörelserna. Här ser jag gaslyktorna glimma från staden och jag känner en tärande längtan dit; jag vill strax utom min trappa ha människovimlet, jag ville kunna gå ut ett litet slag under tända lyktor och mellan upplysta butiksfönster . . . Å, jag längtar bort under dessa lyktor, till breda trottoarer . . . Detta är en öken!»¹

Victoria Benedictsson hade knappast varit fjorton dar i Stockholm, innan hon lämnade sin dublett

¹ A. a. s. 259.

på Söder för att slå sig ned i närheten af Humlegården. Hennes egna nyss anförda ord ange tydligt nog motivet.

Med Victoria Benedictssons anteckningar som enda källa vore man frestad tvifla på att den personliga beröringen mellan henne och friherrinnan Adlersparre ledt till något hjärtligare förhållande dem emellan. Men den fortsatta brefföljden talar ett annat språk. Det förtroende, hvarmed Ernst Ahlgren från första stunden mötte Esseldes närmande, har fördjupats och fått en varmare ton öfver sig i hennes bref från senare år. Så är förhållandet redan med ett bref från Stockholmsvistelsen. Det är skrifvet egentligen för att begära råd ifråga om Publicistklubbens middag, som fru Agrell ifrar för att hon skall vara med om och där hon hoppas att friherrinnan Adlersparre som så många gånger förut vill vara hennes »vice-mamma», men det mynnar ut i ett förtroende af mycket djupare art.

St. d. 18 Jan. 86.

Kära Tante!

En sådan evighet sedan vi råkades! Jag skulle så gerna velat söka upp Tante idag för att få tala några ord, men min dotter är kommen, och då jag skall ställa om att hon får något nöje af sin Stockholmsvistelse, kommer jag att själf föra ett temligen rörligt lif, och dess afvigsida är trötthet.

Troligtvis reser jag härifrån den 30:de. Mitt hem är ju icke sådant, att jag egentligen kan längta derefter, så länge jag på någon annan fläck kan lefva någorlunda bekymmerfritt, men jag längtar efter mitt stilla, ensamma arbete. Jag tycker mig ha lärt så mycket af denna Stockholms-vistelse; det tycks mig, som kunde jag se både klarare och mera djupt på åtskilligt. Jag längtar efter att i arbete märka efter, om det verkligen så är förhållandet och om formsinnet mognat lika mycket som uppfattningen.

Jag är ännu mer än förr öfvertygad om att

jag icke är polemiskt anlagd, utan att jag uteslutande har förutsättningar att bli en historieförtäljare. Det är det rent menckliga som intresserar mig, det som känner och lefver; åsigterna dra mig icke med.

Och i alla dessa fordringar, så stridande mot hvarandra, kan jag se en berättigad sida, äfven der det fins nio sådana, som jag icke kan gå in på. Men den som ser det berättigade hos sina motståndare, måste naturligtvis bli en dålig stridsman. För en skildrare är det annorlunda: han skildrar sannast, när han med sympati betraktar äfven det han ogillar, och då ingen personlig bitterhet drifver honom att bli hätsk i ensidighet.

Jag hade tusen ting jag ville säga Tante, men vet att Tantes tid är så dyrbar, måste derfor sluta. Gif mig ett par ord till svar, så är Tante så snäll.

Tillgifnast

Vict. Benedictsson.

På Stockholmsvistelsen följde för Victoria Benedictsson en tid af djup depression, därom vittna hennes bref och anteckningar. Hon kände sig oförmögen till det arbete hon älskade och sträckte sig efter något annat som efter en planka att hålla sig uppe på. Det var till Esselde hon vände sig, och Esselde förstod henne.

Hörby d. 4 Feb. 86.

Kära Tante.

Mitt hjertligaste tack först och främst för det jag genom Tantes tillskyndelse kom till Stockholm och sedan för all vänlighet Tante visade mig under min vistelse derstädes. Jag hoppas att allt framgent få vara innesluten i samma välvilja. Icke sant? — — — — —

Jag kan icke beskrifva, hur jag känt mig till mods de få dagar jag redan tillbringat här. Det är som om de ekonomiska bekymren pressade mig ned emot jorden med en sådan makt, att jag aldrig mer skulle kunna resa mig, aldrig mer få någon friskhet till arbete. Hela världen ser för mina ögon ut som en enda svart hopplöshet. Men jag vill icke trötta Tante med mina jeremiader.

Skulle Tante finna något lämpligt arbete åt mig, öfversättning eller dylikt, som kunde löna sig, så vore jag tacksam, ty under dessa omständigheter är det mig omöjligt att som författare producera något. Kan jag deremot få något mera mekaniskt och ändå lönande arbete, så skall nog

lefnadsmodet växa ut, liksom klon på en kräfta.
För tillfället känner jag mig sannerligen mer än
i det fallet beslätad med detta tillbakagående
djur.

Med tillgifvenhet
Vict. Benedictsson.

Sthlm 14 Febr. 1886.

Kära Victoria!

Tack för ditt bref och det förtroliga meddelandet af dina bekymmer och deraf tryckta sinnesstämning. Jag har tänkt mycket på den fråga du gjorde mig, men utan att kunna finna dess rätta lösning. Med din vana vid praktiska göromål, borde du kunna sköta en befattning, som gånge dig inkomster. Men olyckan är att hvar och en sådan kräver i allmänhet en hel människa, och du bör icke gifva mer än högst en half.

Under sådana förhållanden blir det svårligen annat än tillfälliga arbeten man får.

Mitt förslag känner du!

Harriet Martineau's biografi, först sammanfattad i blott *ett* arks omfång à 50 kr., sedan öfversatt, hvilket borde inbringa minst 150 kr., troligen mera, om du sätter ut ditt namn. Sammanfattningen måste dock publiceras i Dagny, innan den stora öfvers. finge utgifvas.

Tänk på detta och svara snart.

Vännen S. L—d.

H. M. innebär ett mycket rikt psykologiskt studium.

Esseldes förslag blef för denna gång räddningsplankan. Då Victoria Benedictsson en vecka senare skrifver till sin kamrat Axel Lundegård, är hennes sinnesstämning en helt annan; hennes förnämsta glädjeämne är den lilla biografien öfver Harriet Martineau, som hon skall ha till arbete på lediga stunder och som skall inbringa henne litet handpengar. Den är tryckt i Dagny för 1887 och vittnar om det intresse, som Ernst Ahlgren funnit i att studera Harriet Martineaus utpräglade och viljekraftiga författarepersonlighet. Esselde uttalar i ett bref af den 12 april, på samma gång som hon framställer några detaljanmärkingar, hvilka tagits ad notam, sin stora tillfredsställelse med biografien i det hela.

Esseldes bref från våren 1886 (Ernst Ahlgrens finnas ej i behåll) vittna om att hon, ehuru tvungen att lämna Stockholm för att söka repa krafter efter en lunginflammation, dock var outtröttlig i sin ifver att skaffa utvägar. Hon fann det illa att Ernst Ahlgren i Hörby ej hade tillgång till nyare litteratur och litteraturkritik och uppgjorde därför en plan att söka intressera tidskriftsredaktörer och förläggare att skicka henne sina publikationer — en plan som hon åtminstone på ett håll med framgång satte i verket.

Af ett af brefven framgår, att Ernst Ahlgren föreslagit att skrifva uppsatser i sedliga frågor i Dagny. Förslaget glädde mycket Esselde, men synes aldrig hafva kommit till utförande. Af utrymmes-skäl kunde tidskriften ej heller under år 1886 införa biografien öfver Harriet Martineau, men Esselde är mycket ifrig att i stället få en novell.

Sthlm 19 Juni 1886.

— Vi behöfde så väl något i den genren, hvaremot redan 3:ne biografier ligga i förråd. Dessutom är novellen din rätta ursprungliga genre, och jag ville så gerna, att Dagny i sin första årg. finge vara bärare af något af det bästa, som lefver inom dig. Har du något i förråd och ville låta mig välja, vore jag dig dubbelt tacksam. Helst önskade jag något från andra områden än allmogelifvet. Vill och kan du ge några scener ur det större arbete du har för händer, ginge det godt an, blott att Dagny får ett par månaders försprång. En bit sådan som vistelsen hos den sjuka fadern eller frieriet i Pengar, kunde taga sig präktigt ut. Kanske har du sådana enstaka *studier*, som jag kunde få välja af. Du skulle då mycket glädja

din tillgifna gamla vän

S. L—d.

Hörby d. 20 Juni 1886.

Kära Tante!

Det var mig en stor glädje att åter en gång få se Tantes handstil, fast det gör mig ondt, att brefvet ej kan omtala, att Tante är fullkomligt stark och kry.

Det är mig icke det minsta emot, att Dagny sparar min Martineau-studie till nästa år, blott jag får penningarne nu.

Om det är mig möjligt, så var säker om att jag skall lemna Dagny en novellett, som hon önskar; men något bestämdt löfte kan jag icke ge, alldenstund min produktivitet tycks befinna sig i ett stadium af långvarig torka. Jag har icke en enda bit på lager, ty allt hvad jag skrifvit i småsaksväg var på förhand upptingadt af kalendrarne och är redan afsändt.¹

Den berättelse jag håller på med har ej längre framskridit än till 4:e kapitlet, och den kommer att innehålla c:a 16. Som den blir mindre episod-

¹ Till Dagnys första årgång bidrog Ernst Ahlgren med det lilla mästerverket »Herr Tobiasson», inspirerad enligt Ellen Key af hennes egen Stockholmsjul.

artad än Pengar, är det mig omöjligt att utbryta någon bit ur den, hur gerna jag än skulle vilja göra Tante till viljes.

Ja, jag vet nog, att romanen och novellen är mitt rätta fält, det enda der jag kan komma att känna mig fullt hemmastadd, och jag önskar ingenting hellre än att jag i lugn och godt mak kunde få mejsla ut de ämnen jag går och bär på.

Jag har varit skral hela våren, och sinnet har varit nedtryckt, dels af den fysiska kraftlösheten och ännu mer af de ekonomiska farhågor och bekymmer, som följa med min och min familjs förändrade ställning. Jag har fått sådan längtan att komma ut bland nya människor och i nya omgifningar, med ett ord: jag känner ett sådant behof att se verlden vidare omkring mig! Och det plågar mig, att jag skall vara fastläst i denna små-håla, hvars förhållanden och människor jag nu studerat i 15 år, och som således icke eger mera att ge mig för min andliga utveckling.

Allt hvad mitt literära arbete inbringat mig under sist förflutna halfår belöper sig till 140 kr., hvilket naturligtvis icke på långt när täcker de utgifter jag haft att bestrida.

Jag säger icke detta för att klaga: jag vet att många ha det sämre än jag och få vara nöjda ändå. Jag nämner det endast som ett faktum — en förklaring, hvarför mitt sinne ej kan jemt bibehålla samma spänstighet. Det fins tider, dagar

och veckor, då jag är lika glad och viljekraftig som någonsin, det kan ibland vara en obetydlighet som gör det: ett raskt och vänligt bref, en liten oväntad resetur eller ett upplifvande samtal med någon, som jag kan uttrycka mig fritt för, eller — ett honorar.

Så att nog hoppas jag kunna undgå den skammen att släppa ut absolut dåliga och magra arbeten. Men vore jag mindre tryckt af yttre omständigheter och mindre bunden till detta ställe — eller rättare: *ett* ställe, då skulle jag också vara mera produktiv. Ty de dagar jag känner mig förtorkad, de dagarne blir det ingenting gjordt; jag kommer icke ur fläcken, fast jag nog försöker att vara flitig.

Jag har varit i Lund och frågat professor Ribbing, han var snäll och vänlig, ville skicka mig till Lysekil, hvilket jag naturligtvis måste undanbedja mig. Nu dricker jag i stället Carlsbader här hemma.

Dock hoppas jag innan hösten ha skrivit ihop så mycket, att jag kan taga mig en liten tripp, kanske till Göteborg, eller jag vet inte hvart.

Får jag min långa berättelse färdig så fort, att jag innan jul kan skriva någon liten novellett, så skall jag låta Tante läsa den, innan jag erbjuder den (novelletten, menar jag) åt någon annan.

Norstedt & söner ha skickat mig Nordisk tidskrift samt någon nyutkommen öfversättningslitteratur. Skall jag tacka dem? Eller är det tillräckligt

att jag med mitt tack vänder mig direkt till upphofvet: Tante sjelf? Tack, kära Tante! Det gör så godt att se det någon tänker på landsortsrätten.

Helsa fröken Adlersparre, fr. Fryxell, fru Linnell och hvem andra, snälla människor, Tante gjorde mig bekant med. Och tro inte att jag alltid är så tråkig som nu.

Tantes tillgifna

E. A.

Hörby d. 24 Juli 1886.

Kära min lilla »oldmor!»

Det blir mig på detta sätt snart en vana att vid allt godt som kommer till mig se Tantes lilla vänliga hand. Det anonyma honorar som kommit mig till del är naturligt Tantes verk. Men hvem eljest??¹ Tack kära Tante, och tusen gånger tack! Jag är så hjertinnerligt glad. Det skall bli till ett beqvämt arbetsrum för vintern samt till några utländska böcker, hvilka senare jag känner mig storligen i behof af. Man går alldeles och förvildas härute på landet, der ingen menniska läser någonting.

Det har gjort mig så innerligt glad detta, det gör så innerligt godt att icke vara helt och hållet lemnad åt sig sjelf. Och jag hoppas, att den gladdare sinnesstämningen skall komma mitt arbete till godo. Om jag kan, skall jag taga igen, hvad jag försummat genom sjukdom och nedslagenhet.

¹ Ellen Key antyder i sin biografi öfver Ernst Ahlgren (s. 60) att fru Fredrika Linnell var den anonyma gifvarinnan. Något svar på detta bref finnes ej i behåll.

I tankarne stryker jag min kind mot Tantes lilla hand.

Med helsningar till alla de som intressera sig för mig. Och tack till Tante för allt, allt!

Tantes tillgifna
Victoria Benedictson.

---

x Från hösten 1886 började Ernst Ahlgren vistas längre tider i Köpenhamn och drogs alltmer in i det litterära lifvet där. Under hela den följande vintern, medan hon arbetade på »Fru Marianne», låg hennes brefväxling med Esselde nere, och det var äfven förhållandet till en början, sedan hon på våren farit till Paris. Men det var den unga och ej den gamla, som först kände sig manad att bryta tystnaden; så mycket hade dock Esselde blifvit för Ernst Ahlgren, att hon ej kunde släppa sitt tag.

12, Rue du Helder, d. 10 Maj 87.

Kära Tante!

En sådan evighet sedan vi hörde från hvarandra! Jag har dock skrifvit sist, men icke fått något svar. Jag skrifver omigen. Det är så tomt med denna tystnad. Den är — tycker jag — som ett ogillande. Och det har jag icke förtjent. Eller hur? Jag står ännu der jag stod, då jag skulle komma till Stockholm. Mins Tante hvad jag skref då, angående partierna? Jag står ännu på min egen mark, och jag håller ännu fast vid mitt första program: en väpnad neutralitet. Man får vara temligen stark för att kunna bibehålla en sådan ställning, jag har märkt det mer än en gång, och alla betrakta den ensamme med ett slags mistroende. Jag ser detta och känner smärta dervid; och ändå tvingar mig min egen öfvertygelse att stå der jag står, att skrifva efter mitt hufvud, att svara för mig ensam och att aldrig stå inne för ett ord af hvad jag icke sjelf sagt.

Den af mina unga vänner, som stod mig närmast, har jag mist genom mitt hat till »Fra Kristi-

aniabohëmen»¹; och jag är icke blind för hur det, att vilja stå utom partierna, är mycket likt att få alla emot sig. Och ändå står jag der ännu. Derfor att min öfvertygelse icke låter böja sig.

Att skildra människor och belysa karaktärer, det är hvad jag sträfvar efter med alla mina gåfvor; det är naturdrift, instinkt hos mig. — Att behandla abstrakta frågor och uppställa allmän-giltiga teorier? Aldrig! Jag kan inte. Jag ser icke lifvet enfärgadt, för mig är det brokigt, och för att måla det behöfver jag alla färger på min palett. Men med palettskrapet målar jag aldrig. Det lemnar jag åt Jæger och konsorter.

Nu är min första fullt utförda roman färdig. Jag skulle vara så glad åt att höra Tantes mening om den. Jag skall skicka Tante ett ex. i början af Juni, förr kommer jag icke hem till Sverige. Bryt så denna hårdnackade tystnad! Tante kan nog ha tid att offra mig ett par rader.

Med tack för länge, länge sedan

Ernst Ahlgren.

---

¹ Beslagtagandet af denna roman af H. Jæger, som utkom i dec. 1885, väckte ifrig diskussion; A. Lundegård publicerade i Politiken ett inlägg i denna, ungefär samtidigt med att Ernst Ahlgren från Köpenhamn skref till sin styfdotter; »Lundegård ser jag aldrig. Vi ha kommit öfverens om att det är trefligast för oss båda om han låtsar, som om jag icke funnes här». (14/11 1886. Bref till K. och M. af Geijerstam s. 66.)

Sthlm 11 Fjällgatan 22 Maj 1887.

Kära lilla Victoria!

Tusen tack för ditt lilla pariserbref, som var mig innerligen kärkommet. Kärt var det mig äfven att se, att du med en viss otålighet emotsett meddelanden från din gamla vän. Sjelf har jag också plågats af att så länge hafva spelat den stumma gent emot dig och många andra vänner. Det har varit af tvång, icke af olust att skrifva; ännu mindre af liknöjdhet. Många bekymmer, hopadt arbete, slutligen också en stor glädje, och klena krafter — se der, kära, de brokiga orsakerna till min långa tystnad. Nu är den emellertid bruten och jag sitter här, färdig att språka och byta tankar.

Låt mig börja med att ännu (en) gång tacka dig för Herr Tobiasson, som gör mig glädje hvar gång jag tänker på honom. Tack äfven för den rörande lilla hundhistorien i någon af julkalenderrarna och för den dråpligt roliga lilla telefonkomedien. Den gaf mig ett sådant der uppfriskande och befriande nöje, som endast det godmodiga

och oskyldiga skämtet skänker. Just i går lär fru Marianne ha blifvit synlig. Jag är mycket otålig att få se den och tänker med glädje på ditt löfte att skicka mig den.

Hvad du säger om din ställning till dagens partislitningar och din föresats att hålla din person och din diktning fria från dem, instämmer så fullkomligt med hvad jag anser rätt, att det icke kan undgå att på det högsta glädja mig. Stå du på din egen botten, kära, och skildra världen och lifvet så som du ser det, oberoende af om det behagar *det* partiet, eller misshagar *den* cliquen. Pris vinner du kanske mindre derpå, men du vinner medvetandet af att hafva följt din genius och fyllt hvad som är *din* uppgift efter förmåga. Du skall också dermed vinna — icke anhängare, men verkliga vänner, af mera värde än sådana från hvilka deras Bohème-sympatier skiljt dig.

En god och hjertlig — ehuru ännu för dig okänd — vän eger du, som skall fröjda sig öfver hvarje framsteg du gör och som haft stor glädje af de små öfverraskningar hon gjort dig. Uppslaget till dem var att jag i somras visade henne ett bref från dig.

Kanske får jag nöjet se dig i sommar. Eller är det mycket långt från ditt hem till Helsingborg, der jag skall ligga med min flickskolekomité? Det vore mig mycket kärt att få se och språka med dig. Tiden är »brim full» af ämnen till tanke-

utbyte, och vi ha icke svårt att förstå hvarandra.
— Glädjande mig åt att du fått se dig litet om i
verlden och räknande på att få några rader med
din Marianne förblifver jag Din tillgifna

S. L—d.

Hörby d. 10 Juni 87.

Kära Tante!

Tack för brevet, som gjorde mig riktigt glad. Min bok har jag skickat, jag hoppas Tante får den ungefär samtidigt med dessa rader. Säg mig sedan med ett par rader hvad intryck den gör. Jag längtar efter att få höra det.

Hur väl jag trufdes den sista tiden i Paris, kan jag icke beskrifva. Särskildt kom jag att hålla af Jonas Lie; han är en af de älskvärdaste menniskor jag någonsin träffat, att umgås med honom är som att på en riktigt gråmulen och blåsig vinterdag komma in i ett väl ombonadt, varmt och hemtrefligt rum. Hela ens varelse tycks bli ett enda harmoniskt välbefinnande.

Björnson var också älskvärd på *sitt* sätt. Men man känner hela tiden, att man andas luften kring en despot, en af dessa personligheter, hvilka uppsluka allt som kommer dem nära, — jag menar, som vilja draga in allt under sitt inflytande, rent instinktmässigt, därför att det är deras natur.

Nog skola Tante och jag träffas i sommar!

Annars skulle det vara tråkigt. Vill Tante göra mig glädjen af ett besök, eller skall jag komma till Helsingborg? Jag gör hur Tante önskar, men det skulle naturligtvis vara mig en stor glädje att få se Tante i mitt hem. Jag har just på hemvägen från Paris köpt mig några billiga möbler, så att jag äfven skall kunna begagna det yttre rummet i min dublett.

Med helsningar till bekanta.

Tillgifnast

Ernst Ahlgren.

Stockholm den 13 Juni 1887.

Kära Victoria!

Ett varmt tack för »fru Marianne», lika varmt som boken gjort mig glädje — detta icke blott i och för sig utan för att *du* skrivit den och dermed fyllt mina allra bästa förhoppningar om dig sjelf och om vår framtidsdikt. Än en gång: *tack!*

En *god* bok, utan direkt tendens, och som tillika är så fängslande, att man svårigen kan förmås att lägga den ifrån sig förr än man mättat sig med alla dess 400 sidor, så att säga i ett enda mål — hur länge sedan den inhemska dikten hade något sådant att bjuda! och hur välkommen, när den nu en gång infinner sig!

Fru Marianne är för i år mitt bästa »sommarnöje»; men detta nöje får sin fullbordan först när jag får råka Ernst Ahlgren och språka med honom om denna hans yngsta skapelse. Naturligtvis måste vi träffas; *huru* och *hvar*, det får den närmaste framtiden afgöra. Under Juli—Aug. är jag bunden i Helsingborg, för så vidt ej tågen gå så, att jag kan resa en lörd. middag, vara sönd.

hos dig och komma tillbaka igen före kl. 11 månd. I annat fall kan jag alltid disponera ett par dagar i början af sept., om du då är hemma.

Sista dagarna af Juni lemna jag Sthlm.

Roligt höra att du var nöjd med din vistelse i Paris — om ock, såsom det synes, de norske stormännen tagit brorslotten af intresset. Jag hade några dagars bäfvande förskräckelse vid tanken att du möjl. kunde varit olyckskvällen på teatern, och var därför dubbelt glad åt de rader du sände mig. Mera muntligen.

Din tillgifna

S. L—d.

Den å båda sidor efterlängtade samvaron måste dock uppskjutas, om den ens någonsin blef en verklighet. Kort efter Victoria Benedictssons återkomst till Hörby kom Politikens nedgörande kritik af »Fru Marianne», som gaf hennes allt annat än motståndskraftiga själf tillit ett oläkligt sår. Det var under den följande Köpenhamnsvistelsen, som hon stod vid själfmordets rand, och först småningom, under samvaron med Gustaf af Geijerstam och hans familj i Stockholms skärgård, återvann hon i någon mån modet att lefva. Då hon återvände till Hörby, hade Esselde, som legat allvarsamt sjuk i lunginflammation i Helsingborg, med ännu medtagna krafter rest tillbaka till Stock-

holm. På något sammanträffande i Skåne var under sådana omständigheter ej att tänka, och det är ovisst om de båda vännerna kunde träffas ens under den tid, då Ernst Ahlgren vistades i Stockholm på återväg.

Följande vinters händelser ställde vänskapsförhållandet mellan Ernst Ahlgren och Esselde inför en allvarlig kris.

Ernst Ahlgrens vänner i Stockholm hade uppgjort en plan att bereda henne ett enskildt författarestipendium. En insamling pågick med godt resultat, och fru Fredrika Limnell, den kvinnliga mecenat som Ellen Key i sin biografi öfver Ernst Ahlgren omtalar, synes hafva varit bland de ifrigaste att få saken till stånd, då en i tidningen *Hemvännen* den 1:sta februari 1888 publicerad artikel af Ernst Ahlgren väckte oro i lägret.

Artikeln skildrade »Georg Brandes som föreläsare»,¹ med tydligt uttalad beundran för hans genialitet, men utan ett ord till försvar för hans i tal eller skrift framlagda åsikter. Förklaringen till att denna enbart — om än i lifliga och sympatiska färger — *porträtterande* artikel kunde väcka ett så obehagligt uppseende som den gjorde, ligger i den stämning gentemot Brandes, som var rådande inom med Esselde liktänkande kretsar.

¹ Större delen af artikeln citeras af Lundegård (a. a. s. 382—86), men tydligen efter något sedermera omarbetadt utkast. Hans citat företer nämligen åtskilliga afvikelser från texten i »*Hemvännen*».

Det var just under dessa år sedlighetsfrågan som lifligast diskuterades, och Brandes hade genom sitt hätska anfall i tidningen Politiken sommaren 1887 mot en af de danska förkämparna för »Nuttidens sædelige Lighedskrav», fröken E. Grundtvig, väckt den lifligaste harm bland hennes meningsfränder i hela Norden och uppkallat bl. a. Björnsterne Björnson till försvar för den anfallna.¹ Brandes, den fria kärlekens apostel, hade för ögonblicket alldeles undanskymt Brandes, litteraturhistorikern, och Ernst Ahlgrens ord i artikeln att man vid hans anblick lätt förstod, att »han måste bli föremål för å ena sidan en fanatisk beundran och förgudning, å andra sidan ett borneradt och blindt hat», kunde i sådan stämning missuppfattas, något som äfven skedde.

Fru Fredrika Limnell, på hvilken det utan tvifvel främst berodde, om det tilltänkta stipendiet skulle bli en verklighet, tog mycket illa vid sig öfver artikeln i Hemvännen. Hon skref under intrycket däraf till Esselde, Esselde åter skickade hennes bref till Ernst Ahlgren och skref samtidigt själf till henne. Det är mycket beklagligt och försvårar i hög grad det opartiska bedömandet af konflikten att dessa båda skrivelser ej finnas bevarade. Hvad Ernst Ahlgren citerar ur de båda brefven ger emellertid inblick i deras olika karakter och visar, hur mycket svårare hon hade att

¹ Se Esseldes art. i Dagny 1887, s. 238.

bemöta Esseldes. Fröken Ellen Key, som stod båda parterna nära, har haft godheten meddela hvad hon erinrar sig angående denna sak, och hennes ord: »Jag vet, att Esseldes bref intet innehöll, som *ställde vilkor*; men det *beklagade* Brandes-artikeln och *varnade*» — äro afgörande i det hufvudsakliga.

Fröken Key minnes äfven att Ernst Ahlgren blef *ytterligt upprörd* af Esseldes bref, och därom vittnar såväl hennes styfdotters berättelse om saken som framför allt hennes eget svar. Att hon lät detta första enligt hennes egen beteckning »*officiella*» svar åtföljas af ett intimare, ett »*förtroende*» till hennes »*litterära fostermor*», visar dock att Esseldes bref ej innebar något för själfva grundvalen i deras vänskapsförhållande upprifvande.

Ur det första af dessa bref har Lundegård i sin bok meddelat utdrag¹; det andra har troligen ej funnits i koncept eller infördt i Ernst Ahlgrens »*stora bok*». Båda dokumenten meddelas här i det närmaste fullständigt.

¹ S. 387—89.

Bästa Tante!

Tante säger, att jag lugnt skall tänka på »saken» och icke känna mig förnärmad öfver att man ställer till en räfst med mig öfver att jag vågat skrifva en artikel om Georg Brandes som *föreläsare*, (märk väl: icke G. B. som polemiker, moralfilosof eller oppositionsman, utan *endast* som föreläsare).

Nej, lugnt kan jag icke tänka på det, ty har-
men jäser inom mig, men jag vill vara logisk och
jag skall gendrifva de båda anklagelsebrefven punkt
efter punkt.

Jag börjar med fru Linnells, såsom varande
det af de två, som lättast kan affärdas, därför att
det endast rör Brandes-artikeln.

Det blir nog att återgifva det nästan in ex-
tenso och endast förse det med några små an-
märkningar.

Du vet hur högt jag ställt Ernst Ahl-
gren såsom personlighet och skriftställar-
inna, och med hvilken glad tillförsigt jag
hoppats på henne i den n. v. kulturkampen.¹
(Om fru L. med att hon »hoppats på mig i den
n. v. kulturkampen» menar att jag skulle taga

¹ Citaten, som här återgifvas med spärrad stil, äro skrifna med
rött bläck.

aktiv del i diskussioner om frågor för dagen, då har hon bedragit sig sjelf. Jag har alltid betonat att jag endast söker att bli konstnär, att jag lägger hela vigten på skildringens naturtrohet, att allt det andra under mitt arbete står för mig som rena bisaker. Jag har enskildt och offentligt, öfverallt der det gifvits mig tillfälle, uttalat detta: att jag endast är skildrare. Det är icke mitt fel, om människor envisas att icke vilja tro mig på mitt ord, helst jag alltid bekräftat detta ord med mina arbeten) enär jag i henne sett en både klok och högt begåfvad, rättänkande och sedligt fast qvinna, som ej skulle låta sig förvillas af alla Stellor Cleve eller Elnor Tenow eller Herman Bangar (Ett löjligt påstående, att jag skulle ha låtit »förvilla» mig af dessa människor — just dessa! — då hela den riktning de representera är mig så djupt motbjudande. Man skall vara en *mycket* dålig psykolog för att icke ha märkt det.) — — — till den grad låtit förvilla sig af ytan, att hon öfver Georg Brandes som *föreläsare* skrifvit en panegyrik full af obetingad entusiasm, hvare t. o. m. allt »motstånd» emot honom kallas »borneradt» eller dikteradt »af illvilligt hat». (Hvar har jag i min artikel sagt att *allt motstånd* emot honom varit boreradt eller dikteradt af blindt hat??? Citatet är ju fullkomligt falskt. Jag har icke nämt ett ord om »motstånd», och jag vill

gera påpeka, det *motstånd* och *hat* äro två skilda begrepp. Så är jag t. ex. sjelf, rörande mannens och qvinnans inbördes ställning samt äktenskapsfrågan, en alldeles bestämd *motståndare* till G. B. på så sätt, att min mening alldeles skiljer sig från hans; men jag är så långt från att känna hat mot honom, att hans personlighet i stället ingifver mig den lifligaste sympati, och jag skall känna varm vänskap för honom, ända tills han vill *tvinga* mig till att byta åsigter, — något hvartill jag tror honom vara allt för själsfin.)

Till sist kommer dock ett slags erkännande: Ingen, ej ens jag — som dock kordialt afskyr G. B. — kan förneka att han är en genialisk och fyndig person, med stor makt öfver ordet. — — —

(Björnsterne Björnson går längre — och det midt under sedlighetsstridens värsta hetta —, hvilket ytterligare bevisar att »*motstånd*» icke är hat och att erkännande af en personlighets företräden icke är detsamma som öfverensstämmelse i åsigter. Bj. Björnson säger nemligen:

»Men den samme Mand er dog en af de *rigeste Intelligenser af alle, som arbejder i Norden; hans Kunst vistnok den største. Og han har en Personlighed; Lys og Varme som faa; kaster et Billede, som ingen river ud af sin Sjæl, det en Gang har bøjet sig over*».¹

¹ Björnsons ord äro understrukna med rött bläck.

Detta är vackert. Icke sant? Och — framför allt: — det är icke *småsint!*

Tillåt mig nu fråga, om icke dessa få ord af Björnson, sagda under hetaste strid, innebära ett lika varmt erkännande af G. B. som hela min artikel? Dessa ord äro lika offentligt uttalade som mina; hvarför ställer man icke Björnson till rätta lika väl som mig, om det ligger något besmittande i att beundra Georg Brandes?

— — — Som du nog minnes, gjorde han då ingen lycka här (Att han icke gjorde lycka i Stockholm betyder för *mig* ingenting; jag bygger icke alltid min mening på pluralitetens. För Brandes betyder det, att han icke har lust att återkomma till Stockholm.) och jag skulle önskat, att Ernst Ahlgren tagit kändedom om professor Rudins förträffliga skärskådande af dessa ytliga och ensidiga föreläsningar, innan hon inregistrerade dem bland G. B:s framstående arbeten. (Min artikel har orden »*mest kända*», och om jag läst Rudins vederläggning eller ej, kunde ej Brandes bok derigenom bli mer eller mindre känd än den redan var.)

— — — eller hvad skall man tycka om ett uppträdande sådant som Georg Brandes' emot Elisabeth Grundtvig?! (Brandes har aldrig i någon af sina föreläsningar angripit fröken Grundtvig. Hans polemik låg utom mitt ämne.)

Är det möjligt, att Ernst Ahlgren kan vara okunnig om detta? (Visst icke! men jag blandar mig icke i dylika saker. Jag är icke polemiker, icke moralist. Jag *är* skildrare. Jag *har* skildrat Georg Brandes, porträtterat honom med papper och penna som en målare skulle göra det med palett och pensel. Är det så svårt att förstå!)

Eller hvad är denna förskräckliga artikel, som väckt allt detta pathos till lif? Upplös den och se hvad den innehåller:

1. En inledning, som skildrar universitets-huset i Kjöbenhavn, och som staffagefigur en man med mörkt hår.

2. Beskrifning af en folkträngsel.

3. Framställningen af ett ansigte, som de flesta vanliga människor och säkert *alla* konstnärer finna intressant.

4. Härtill knutet ett löst omnämnande af ett temligen känt faktum: att denne man varit föremål för å ena sidan en fanatisk beundran, som velat göra honom till en Prometheus, samt å andra sidan för ett så borneradt hat, att man sökt fränkänna honom all literär förtjenst och stämpla hans arbeten som simpla plagiat.

5. En skildring af hans sätt att tala.

6. En sammanfattning af det hela i dessa få ord: »G. B. är som föreläsare spirituell men ändå gedigen.»

Det är allt! Hur läser man?

Och härmed lemnar jag fru L—s bref för att hålla mig till Tantes.

Hela Tantes bref spelar på en enda sträng: »försvara dig.» — — — Försvara mig?!

Alltså:

Man anser sig ha rätt att ställa mig *till ansvar* för en sådan artikel som den i Hemvännen! En artikel hvori det icke fins ett ord som angriper religion, moral eller sedlighet; icke ett ord som stöter mot god ton; icke ett ord af lättsinne eller råhet. Jag har blott vågat tala om en person, hvilken benämnes ateist och sedlighetssmädare; jag har icke talat om honom i hans förhållande till religion eller sedlighet, jag har betraktat honom uteslutande ur literär synpunkt — i hans ställning af literaturhistoriker. Och för detta fordrar man mig till räkenskap!

Jag förstår.

Man vet att jag varit sjuk, att jag är det ännu, att det kan gå långa tider, då jag icke orkar arbeta, och att jag troligen aldrig blir helt frisk; man har därför satt i gång en subskription — eller hvad vet jag! — något som i två år skulle tillförsäkra mig en summa af 1,000 à 1,200 kr. pr år. Icke sant?

Man räcker mig denna summa och säger: sälj din själ! Och om jag tager emot, då säger man: nu är du vår.

»Just nu» bör det vara rätta tiden, just nu

bör jag vara så fattig, att jag kryper för en penning och underskrifver vilkor.

Eller hvad ligger det i dessa ord? — Af särskilda orsaker är det illa, att en sådan farhåga *just nu* skulle bemäktiga sig dina vänner.

Det ligger hot och köpslagande inunder. Men jag är icke fal. Säg »vännerna» det.

Jag har slagit mig ut ur skefva, ovärdiga familjeförhållanden, under en mångårig, ihärdig kamp; jag har ensam arbetat mig till hvarje litet korn af vetande, utan ledning och utan skolgång; jag har genom egna ansträngningar gräft mig fram ur min obemärkta mullvadshåla. Detta långa gräfningsarbete har gjort mig till en karaktär. Och karaktärer köper man inte.

Om man velat gifva mig ett stipendium, med full frihet och med fullt förtroende till min karaktär, då skulle jag tagit emot, icke ödmjukt, som man tager emot en allmosa, utan så som en duglig arbetare — hvilken af yttre tillfälligheter stälts i behof af hjälp, och som vet att han kan göra fullt gagn för understödet — tar emot en handräkning af sin arbetsgifvare. Men när det är meningen att binda mina händer, böja min nacke och på det sättet föra mig hvart man vill, då säger jag nej. Tag ert understöd och låt mig gå under, om jag icke kan hålla mig uppe! Har mitt fädernesland så många och så framstående författare,

att jag är till öfverlopps, så — välan! Det blir då min ensak att visa om jag hörde till dem, hvilka hängas i tysthet.

Våra förnämsta skådespelerskor emottaga genom statens händer en årlig inkomst af omkr. 4—6,000 kr. Det året då jag skref Fru Marianne uppgick mina literära inkomster till 533 kr. (+ 300 anonymt), ty jag fick honoraret först det år, då boken trycktes. Det land som så rikligt sörjer för de förmågor det anser för sina mest lofvande, kan vänta sig stora ting af sin literatur!

»Man måste lefva», säger författaren.

»Jag inser inte att det är nödvändigt», svarar hans samtid. Och samtiden har rätt; när den icke har bruk för fler arbeten af honom.

Det är parti égal.

Kort och godt:

Jag ämnar *icke* göra några ursäkter för Brandes-artikeln; jag afgifver inga försäkringar att skrifva efter andras hufvud och inte efter mitt eget; jag erkänner ingens kompetens att vaka öfver min »originalitet».

Man må efter godtfinnande afgöra om jag bör understödjas eller ej. Men intet stipendium blir af mig betraktadt som köpeskilling för min yttrandefrihet och min själfständiga ställning.

Detta är mitt orubbliga svar. Och beträffande det, att jag icke »offentligen bör röra vid ämnet»,

så säger jag tvärtom: för mig gerna! — Om man utmanar mig.

Det fins icke ett ord i Brandes-uppsatsen att taga tillbaka, blygas för eller sticka undan. Jag skall försvara hvartenda ett af dem, både enskildt och offentligt. Det fins en enda sak, som jag förr dragit vapen emot, och som jag skall bekämpa så länge jag har kraft att föra en penna, och denna enda sak är just *munkafvel-systemet*,¹ det — som man nu velat tillämpa på mig. Blotta försöket att med våld och hot, med köp eller mutor vilja tvinga en människas öfvertygelse till tystnad upprör mig. Och just jag skulle sälja min, bara af fruktan för »Møllefossen»²! Nej är det meningen, så hellre strid på lif och död, öppen strid.

Tante säger:

En annan version är den, att Hr. B. funnit mycket lämpligt att genom Sveriges mest omtyckta förf. na få en reclame för sina tillämnade föreläsningar — något som jag anser mycket troligare.³

1:o. Jag låter icke bruka mig till reklamer.

2:o. Han hade icke i sinnet att komma till Sverige. Jag visste det, innan jag skref uppsatsen.

¹ Understruket med rödt bläck.

² Ibsens Rosmersholm hade utkommit i nov. 1886.

³ Hemvännens utgifvare, herr Hökerberg, som i en not till Ernst Ahlgrens artikel bifogar sin reservation mot Brandes' liftsåskådning, förklarar samtidigt, att han infört artikeln på grund af dess aktuella intresse, då det vore Brandes' afsikt att inom kort gifva en serie föreläsningar i åtskilliga svenska städer.

Till sist frågar jag, om det var värre att skriva
i Hemvännen om ateisten Brandes än i Dagny om
ateisten Harriet Martineau?

Tillgifnast
Ernst Ahlgren.

D. 7 Mars 1888. Köbenhavn.

Kära Tante.

Hvad Tante kallar jäsning kan nog inte lägga sig. Jag känner ett sår invärtas, jag skall ända till min dödsstund anse det lumpet, om man låter en konstnär gå under, bara därför att han ville arbeta — eller rättare: därför att han icke kunde arbeta — annat än i frihet.

Mitt förra bref var officiellt, och det är så att säga ett dokument i denna sak; som sådant skall det också bli stående. Derfor betraktar jag det som afgjordt att jag intet stipendium får.

Dessa rader deremot äro strängt enskilda och endast till henne, som säger sig (i motsats till de andra) tro att min »originalitet» icke är så löst påklitrad, att den nötes af under umgänget med hvem helst, hvars begåfning jag beundrar.

Dessa ord äro ett *förtroende* till min literära fostermor. Jag vet, att hon kan vara fördomsfri nog att förstå mig, när hon vill.

Jag beundrar Georg Brandes' glänsande intellektuella egenskaper; jag är bestämd motståndare

x till hans uppfattning af könsförhållandena.¹ Men jag vill icke att man för olikhet i åsigterna skall glömma att han är en mindre vanlig personlighet. Den lära han predikar om den fria kärleken är ett hjertlöshetens evangelium, och ju närmare jag lärt känna honom, ju mer jag personligt lärt att värdera den själsfinhet och det mod, som trifvas sida om sida med de mindre ädla egenskaper dem vi alla känna, och hvilka jag ser, fast jag ej vill tala derom — dess mer upprörande finner jag denna lära, som är fotad på qvinnoförakt och grymhet. Jag håller af Georg Brandes så, som så många af dem hvilka kommit honom nära, men i min produktion kan jag icke annat än ge min egen öfvertygelse och framställa hvad mina egna ögon sett. Jag är icke moralist, men jag är iakttagare; jag har både här och i Paris sett »fria» förhållanden, och mina studier skall jag använda i mina arbeten. Jag skall visa hvart *»kärleken för idag och i morgon»*² alltid leder: till olycka, smärta, ånger, bitterhet, förakt. Detta är icke tendens. Jag har iakttagit utan förutfattade meningar, jag bygger icke på konstruktion, jag bygger på hvad jag hört och sett. Man skall kanske kalla mig osedlig, därför att jag rör vid illegitima förbindelser, men jag anser mig

1 Detta icke af konventionella utan af rent mänskliga grunder: det slags moral som grundar sig på medlidande. D. v. s. den gammalkristliga, ej den kyrkliga, hvilken för mig är intet, när den ej sammanfaller med den förra. (Denna not har Ernst Ahlgren skrivit med rödt bläck.)

2 Orden inom citationstecknen äro understrukna med rödt bläck.

ha pligt att tala, och jag skall tala. Om sjukdomen ger mig tid.

Men jag vet icke, om man kommer att kalla det moraliskt eller omoraliskt. Jag vill vara lika hänsynslös som lifvet sjelft.

Allt detta *emot* hugskottskärleken. *Emot* det G. B. förfäktar. Och det fast jag är hans vän, och skall bli det, äfven om han kommer att vända sina vapen emot mig.

Men förtjena ett stipendium genom att uppträda på uppmaning emot honom? Nej.

Jag har varit sjuk sedan före Jul. Jag blir sämre och sämre, det ser inte mycket ut som skulle jag någonsin få kraft att skrifva ännu en bok. Men om det är möjligt —

Brefven från Tante och fru L. refvo upp mig så att jag blef sämre, och då jag försökte att hålla mig uppe, hade det till följd att sjukdomen kom till en våldsam kris, som bröt ut, då jag i onsdags var borta på en liten tébjudning; man måste skjutsa mig hem i en droska, tillkalla läkare etc.

Jag kan knappt hålla mig på stolen, medan jag skrifver, men jag sitter ensam på mitt arbetsrum och känner ett behof att tala med någon.

Arbeta kan jag troligen icke på lång tid, jag reser hem till Hörby, der jag lever billigare. Så kanske jag kan skrifva en bok till, en ärlig, duktig bok. Jag vill åtminstone försöka. Och sen vill jag

— nej, jag *vill* inte, men jag tror att lifvet tvingar mig dit jag icke vill: i Møllefossen.

Mina familjförhållanden måste ödelägga mig, när jag skall lefva midt i dem. — — — — —

— Öfver allt detta fattigdom — fattigdom — fattigdom. Och min egen konstnärsnaturns längtan efter frihet, efter nya intryck!

Jag ångrar icke Brandes-uppsatsen, jag kryper mig icke till ett öre. Men jag går under.

Ernst Ahlgren.

Hörby.

Bästa beviset för att min tillgifvenhet för G. B. icke behöfver inverka på min produktion, är min mångåriga vänskap med »osedlighetsaposteln» Axel Lundegård, äldre än både Pengar och Fru Marianne.

Det är tydligt att Ernst Ahlgren missförstått Esseldes bref därhän, att hennes vägran, att lämna en förklaring med afseende på Brandes-artikeln vore liktydig med en afsägelse af det tillämnade stipendiet. Lika tydligt framgår emellertid af Esseldes ord i följande bref, »att ingen tänkt på att svika sina löften». Af allt att döma tyckes det dock, som om Ernst Ahlgren ej kommit i åtnjutande af det understöd hennes vänner förberedt.¹ Möjligen väl-

¹ Ernst Ahlgrens bref till fru Linnell skulle otvifvelaktigt härvidlag varit upplysande, men de hafva af mottagarinnan, enligt benägen uppgift af hennes sonhustru fru Svedbom, af grannlagenbettskäl förstörts.

lade den omständigheten, att Svenska Akademien just vid denna tid tilldelade henne ett anslag af 500 kronor, ett uppskof med det enskilda stipendiet — tills det blef för sent. Då Esselde skref sitt bref, var fördelningen af Akademiens understöd ännu icke offentliggjord. x

---

Sthlm 10 mars 1888.

Kära mitt literära fosterbarn!

Efter mottagandet af ditt senaste bref uppsökte jag i går vår gamla vän Fr. Limnell. Hon sade mig, att hon redan genom Ellen Key meddelat sig med dig och att allt nu var klart. Jag behöfver således icke vidare orda om den saken, viss att du nu är öfvertygad om, att ingen tänkt på att binda dig eller att svika sina egna löften. Å andra sidan hade Ellen Key redogjort för ditt förhållande till B., hvarjemte jag nu hade glädjen att meddela dina egna klara uttalanden i ämnet, hvilka fullkomligt instämma med hvad jag alltid trott och förstått i afseende på din ställning till de der frågorna.

Således är, till min stora glädje, allting klarerad i afseende på »vännerna». Men med bedröfvelse finner jag, huru svårt du har det i dina närmaste förhållanden. Så ock att du är sjuk. Min första tanke då jag läste detta var: hon måste ha god läkarvård; den andra: hon måste bort igen från hemmet, der hon icke kan gagna utan blott gå under.

— Huru skola vi nu ställa med detta? Kan du icke komma in till Lund och sköta dig der, tills du blir frisk? Skrif och rådgör med Ribbing! Och se'n, när du får helsa och lefnadslust åter, hur gerna ville jag ej att du finge akademiens resestipendium för 89, 90 för att komma ut och få större synvidder och nya intryck för din konstnärssjäl.

Jag är icke rädd för de ämnen du väljer, då jag vet med hvilka ögon du ser dem; och för hvarje ny bok du skrifver, förstår den stora allmänheten dig bättre och skall mer och mer läsa dig, lära af dig, älska dig. Och härtill fordras ej ovilkorligen de *stora* böckerna. Jag tror man har lika mycket fäst sig vid de till julen utgifna småstyckena.¹ Och att nedskrifva dessa, likasom sådana små intagande stycken som Telefonen, tycker jag skulle nästan vara en hvil under mellantider, då de stora diktplanerna ännu slumra eller hålla på att mogna.

A andra sidan är kanske just landtlifvet lämpligast för de små historiernas upplefvande och upptecknande. Eller har du kanske redan så mycket stoff samladt, att det endast fordras att tillgodogöra det? Med sådana stycken som Mor Malenas höna och prestens sjukbesök synes mig du borde kunna vinna hela verlden. Hur skulle det vara att få de två styckena, väl öfversatta, in i någon utländsk revy? Eller Telefonen på Berlins teaters repertoire?

¹ Folklif och småberättelser.

Som du ser, kära, tänker jag båd' hit och dit för min fosterdotter. Nu får hon snart skrifva, låta mig veta att hon åter är lugn och kommit i godt förstånd till oss alla. Låt mig också veta hvad du tänker om mina förslag.

Din hjertligt tillgifna S. L—d.

Kjöbenhavn d. 17 Mars 1888.

Kära Tante!

Som det synes af ofvanstående, befinner jag mig ännu i Danmark. Orsaken är dels den stränga vintern, med ty åtföljande tåghinder och osäker ångbåtsfart, dels min läkares föreställningar, hvilka gjort mig sjelf tveksam om, huruvida det kan vara rådligt för mig att flytta ut på landet, innan våren börjat låta sig märkas.

Det gläder också mig att alla Brandesmissförstånd nu äro häfda, med allt dermed sammanhängande.

Nu till Tantes vänliga omtanke om mig och min helsa. Denna senare har icke på flera år varit så klen som i vinter. Jag tror, att det kommit af de oafslåtliga själsspänningar, som måste följa med de familjeförhållanden och ekonomiska bryderier, som jag antydde i mitt förra bref. Jag har något af ett stort barn, icke i min karaktär, d. v. s. i viljan, men i mitt sinnelag, d. v. s. sättet att känna. Och nu har jag för första gången pröfvat på att lefva uteslutande bland främlingar, endast hänvisad till min egen arbetsförmåga (som

emellanåt varit lika med noll) samt utan den trygga känslan af att i bakhåll, som nödfallsutväg, ha ett välbergadt hem att återvända till. — — —

Jag darrar för att återvända i min familj, hur mycken tillgifvenhet som än der omgifver mig. Jag måste för att icke känna mig nedtyngd alltid veta, att jag kan komma bort igen, för att andas fritt. När jag vet detta och när jag kan arbeta från morgon till qväll, då kan jag godt trivas i Hörby för någon tid. Det stillastående lifvet der gör att man går in i sig sjelf, ordnande och sorterande alla intryck.

Alldeles fritt (jag menar kostnadsfritt) lefver jag inte der — — — — —
 men naturligtvis faller det sig vida billigare för mig att lefva der än i Kjöbenhavn. Derför har jag tänkt att tillbringa hela våren och sommaren der och endast göra några mindre utflykter, så kunde jag kanske samla ihop penningar att lefva för under nästa vinter. Sådana äro mina planer, för så vidt jag kan sägas ha några.

Läkarevård har jag haft och har här, alldeles utmärkt. I fjor vinter var jag förfärligt öfveranstängd och eländig. Till slut kunde jag nästan hvarken höra eller se, bara af svaghet. Det var innan jag fått ut Fru Marianne, och min pekuniära ställning var allt annat än lysande. Jag var sannerligen trött af att lefva. Så kom en dag sän-

garen Lange upp till mig och sade att detta kunde icke få fortfara; jag måste gå till en läkare. Och så lofvade jag det. Dr. Brandes hade också grälat på mig för det jag inte gjort det, utan gick och blef sämre dag ifrån dag. Jag skulle inte kunna försvara det för mina vänner derhemma, påstod han. Nåja, så gick jag till Langes läkare, en doktor Krarup. Han förklarade sjukdomen för »Mangel paa Livsmod», och som han var trygg och bestämd, hade jag ingen annan råd än att säga honom hur allt hängde ihop, och att en svensk författare, som lefver af sin penna, kan ha mindre glada framtidsutsikter att gå och titta på — ibland. Doktor Krarup har ett utmärkt institut för svensk sjukgymnastik, och han ville ta mig under behandling bara mot honoraret att få mina böcker. Hur det nu var, så bankade han tillräckligt med lifsmod i mig för att jag skulle kunna skrifva slutet af Fru M., I telefon samt de bästa af mina folklifsskildringar.

I år ville jag inte gerna tala om för honom hur dålig jag kände mig, ty det hade varit som en invit att få komma på hans institut igen, men slutligen var det inte möjligt att dölja, och så tog han hand om mig igen. Jag har nu gått der i tre månader, hvar dag, och jag var mycket bättre, när jag — som jag skref i förra brevet — plötsligt sjuknade igen, i ett slags elakartad nervfrossa, som är mig en gammal välkänd fiende. Mitt för-

skräckta värdfolk skickade genast efter Krarup, och sedan gick han hit hvarenda dag, tills jag började bli bättre. Nu är jag nästan frisk, bara lite matt och sömnig; men stark nog att tåla gymnastiken är jag inte än, och som jag alltid är en förskräckligt kräsen varelse med dålig aptit, så måste jag gå på med jern, china, maltekstrakt och vin ännu någon tid. Men jag har redan börjat arbeta smått, några rader om dagen, och då är det ingen nöd. Jag älskar mitt arbete mer än något annat i världen, och om jag än inte är produktiv, så får jag ju dock nu så väl betalt för det lilla jag gör.

x Ja, om jag lefver till 1889—90, så nog skulle jag bra gerna vilja ha resestipendiet, ty man lär mycket af att komma ut på lifvets stora, vida marker. x Men jag tänker aldrig på framtiden, det blir man bara modlös och förtviflad af. Jag försöker att koncentrera tanken kring dagens arbete och inte se längre fram än till i morgon. Jag tror aldrig man arbetar så samvetsgrant som när man mins, att detta år kanske blir ens sista.

Jag gläder mig också åt att den stora allmänheten måhända skall lära sig att förstå mig, äfven när jag tar ämnen som synas mera menckliga än *comme il faut*; den skall kanske lära sig, att jag icke hör till dem som bryta ned och icke till dem som diskutera lagar och samhällsproblem, utan till dem som studera den menckliga naturen, som säga »sådan är smärtan, själsängesten, frestelsen, sinnes-

friden, ångern, medlidandet, villfarelsen». — Jag tror, att hvar och en som med någon grad af lifsvärm sanning kan återge verkligt lif, han har också något gagn att göra med det, utan att behöfva behandla teorier och samhällsfrågor. Jag tror, att det alltid ingår i en diktares kall att lära människorna se, eller jag menar kanske att lära dem älska och förstå. Jag vet icke, om Tante förstår min mening, när jag säger att för mig fins det icke brott, synd etc. Jag menar, att jag är så mycket konstnär och så litet moralfilosof; der moralfilosofen ser *brottet* som skall straffas, der ser jag icke den gradlösa, den absoluta abstraktionen, jag ser *människan*¹ som *bröt*. Jag vill icke säga, att brottet icke är straffvärdt, men *min* konst är det att visa hur den brottslige lider, — eller kanske hur han är värre än sin egen handling. Det hemliga, det som inte ligger på ytan, och det som är rent mänskligt, det är mitt område. Jag har att afläsa min text från de fina trådarna i människors sinnen.

Tante har rätt: man kan ge liksom mycket i de små berättelserna som i de stora. För min del ställer jag min sist utgifna novellsamling högst af hvad jag skrivit. Jag låter mitt eget inneboende gry visa mig vägen, på det sätt att jag oftast har flera arbeten i verk, och så skrivver jag på det som för tillfället ligger mest för min stämning, lemmande åt slumpen att afgöra, hvilket som blir först

¹ Understruket med rött bläck.

färdigt eller sist. En roman har jag färdig i hufvudet, till sjelfva grundidéen äldre än Fru Marianne, men jag har ej varit mogen att skriva den förut, ty den var på sina ställen byggd på gissningar och ej på mina ögons iakttagelser. Jag berättade planen för Jonas Lie, och han fann den god. Nu kan jag skriva den när jag vill, ty nu äro mina hufvudpersoner lefvande menniskor.

Men jag arbetar ju alltid så långsamt! Orkar inte skriva så mycket åt gången.

Till landsbygden söker jag naturligtvis alltid tillbaka en gång emellanåt; der har jag mitt rätta fält, och man behöfver kollationera sina minnen med verkligheten. Stoff har jag emellertid tillvidare ingen brist på. Särskildt hvad landsbygden beträffar.

»I telefon» är öfversatt af fru von Borch, Ib-sens öfversättarinna, men jag har ej hört från henne sedan i höstas och vet ej om den blifvit antagen vid någon teater. Den öfversattes f. n. till finska för att uppföras å finska teatern i Helsingfors, och enligt en dansk tidning lär Folketeatret härstädes vara betänkt på att uppföra den. Men man har ännu ej hänvänt sig till mig sjelf om detta sista.

Min nya lilla pjes »Romeos Julia» vill Lindberg köpa, om han får Nya teatern, men för tillfället ligger manuskriptet hos direktör Willman, som jag först ville hänvända mig till. Lindberg fann

den »förtjusande». Han läste manuskriptet, innan jag sände det till Stockholm.

I Lund skulle jag gerna vilja tillbringa någon tid på våren, ty för den som vill känna sin samtids hvardagsfysionomi, är det nödvändigt att göra bekantskap med lifvet i våra universitetssmåstäder. De skildringar vi fått deraf i några författares arbeten kan jag icke anse opartiska, och de ha endast lärt mig känna *en* sida af det lifvet.

Och nu inte mer! Bref torde sändas till Hörby. Helsa alla bekanta.

Med fullständig sinnesjemvigt
tillgifnast
Ernst Ahlgren.

»Med fullständig sinnesjemvigt» — det var Ernst Ahlgrens sista ord till Esselde blott fyra månader innan hon uppgaf kampen och kastade sig ner i »det svarta djupet». Dessa ord och hela brefvets ton lugnade den oro som vaknat vid antydningarna om hennes »kamp för lifvet emot ledan vid det samma och begäret att själf bära hand på det»;¹ och de underrättelser Esselde fick om ett besök af Ernst Ahlgren i Lund under några dagars tid längre fram på våren² bidrogo ytterligare att lugna henne. Så mycket tyngre kom slaget. »Sorgebudet om

¹ Ur ett bref från Esselde till utg. 28/7 1888.

² »I våras var hon vid ovanligt glädt lynne under ett besök i Lund, men till utseendet ytterst aftärd, hade då många framtidsplaner och var full af lif och intresse» (nyss anförda bref).

Victoria Benedictsons död och sättet på hvilket döden nådde henne gick såsom ett svärd genom deras hjärtan, som älskat henne och i henne sett bäraren af en ny verklighetsdiktning, enkel och storslagen, kraftfull och ren som hon själf. Ännu skymmes ögat och darrar handen vid blotta försöket att nedskrifva några rader om den hädangångna» så falla Esseldes ord under intrycket af hvad som händt.¹

Hur Esselde grubblade öfver den mörka gåtan, hvars lösning numera delvis gifvits i de offentliggjorda anteckningarna, visar sig af hennes nyss anförda bref, skrifvet knappt en vecka efter Ernst Ahlgrens död. Halfva brefvet upptages af tänkbara förklaringsgrunder till det skedda, men hon kommer sanningen nära — närmare än hon kanske själf anade — i de första raderna: »Det är i sanning ett bittert bedröfligt slut den storsinta och begåfvade Victoria B. tagit. Förklara det kan väl ingen ännu. Något ligger dock helt visst i slägtlynnnet. Hon hade en syster, som är sinnessjuk, och sjelf led hon tidtals under en djup mjältsjuka. Hon var då rädd för sig sjelf i ensliga stunder — och nu var hon ensam!»

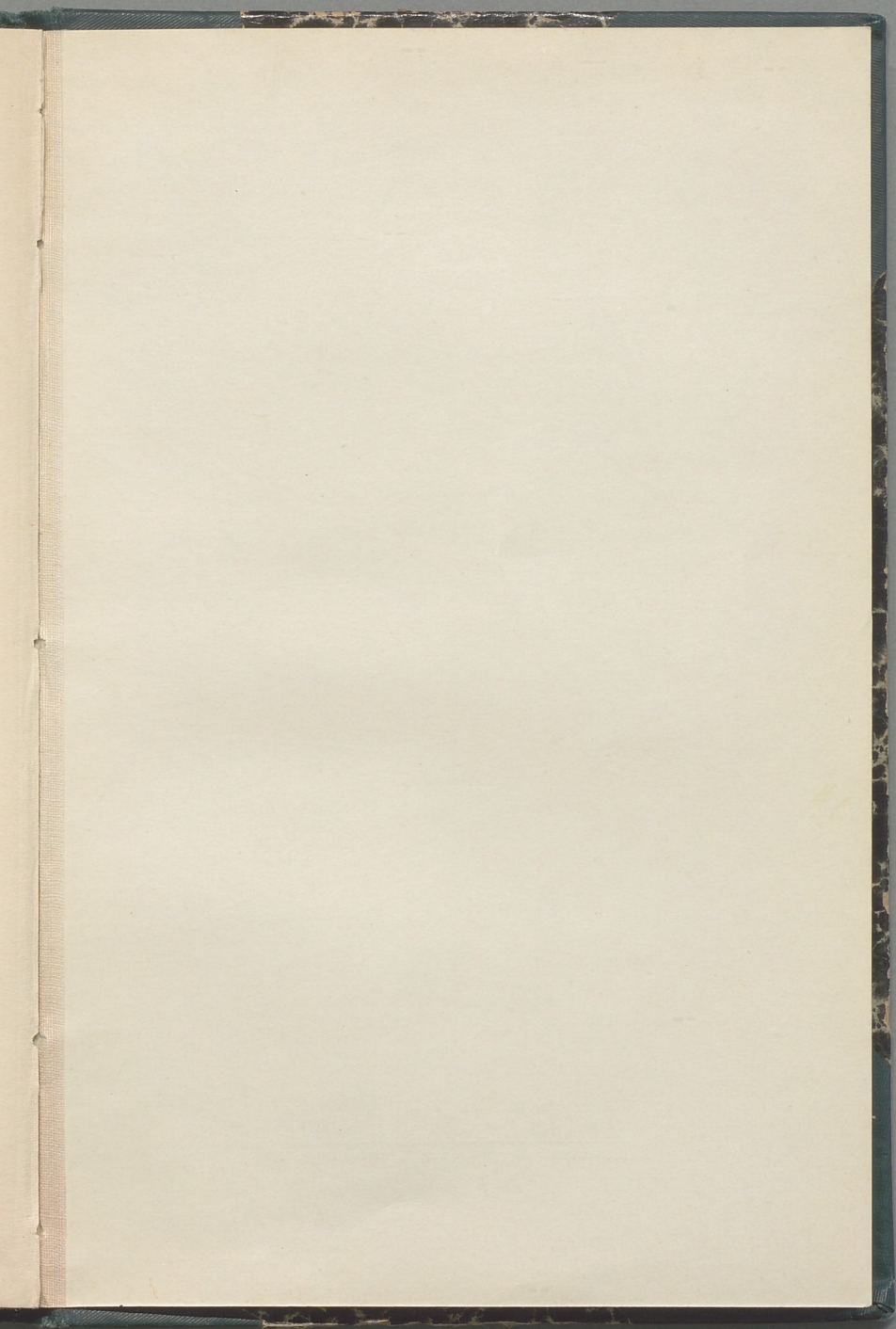
Esselde hade i början af deras brefväxling varnat Ernst Ahlgren för den litterära vänstern med dess lifsleda och pessimism och nu såg hon med bitter smärta i henne »ett tidsandans offer».¹

¹ Dagny 1888, sid. 190—91.

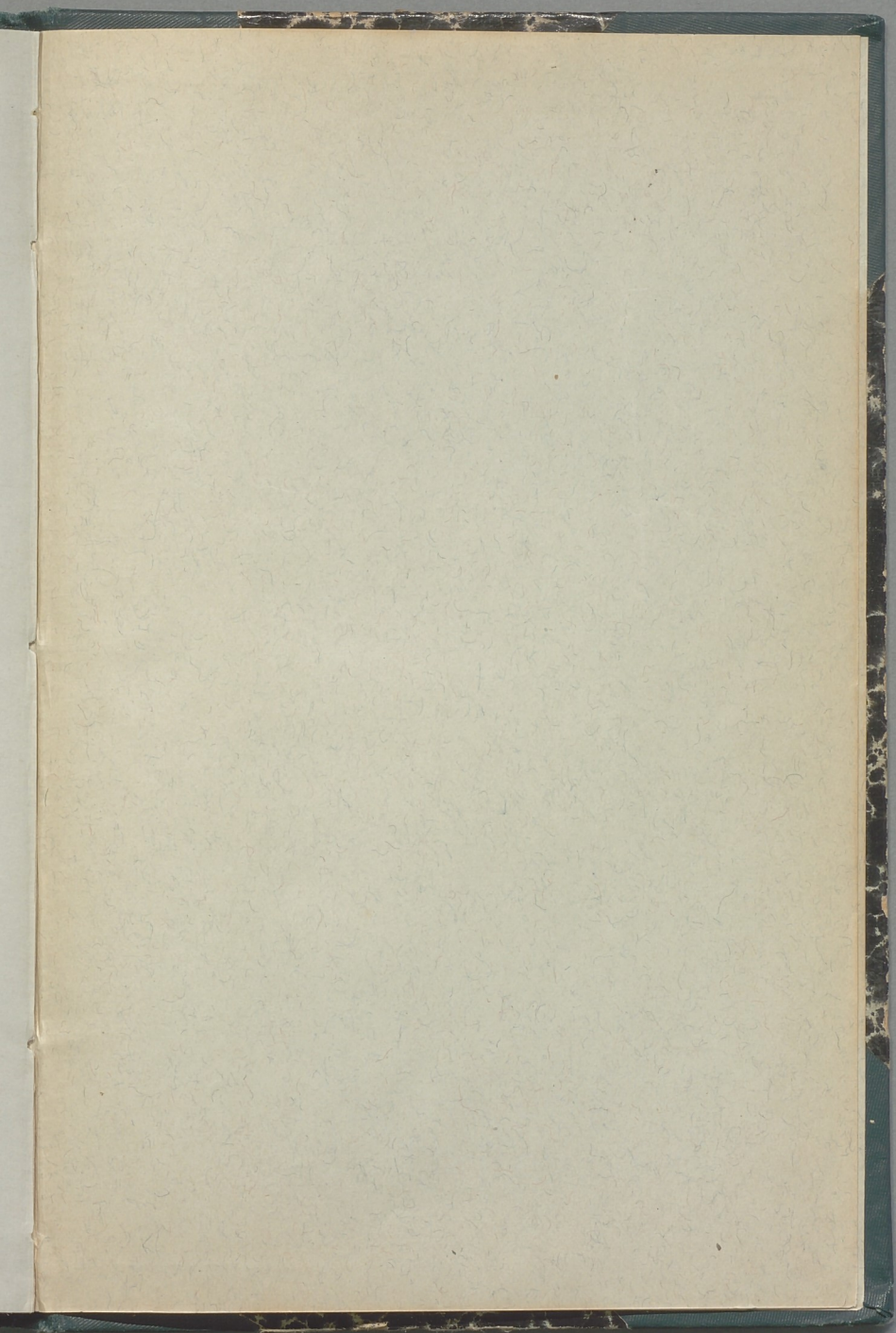
Sedan hon 1890 gjort bekantskap med första upplagan af Ernst Ahlgrens anteckningar och fått inblick i hvad de bikta om en upprepad kamp till blods mot den till slut öfvermäktiga fienden, såg hon dock att motiven till hennes förtviflade gärning lågo djupare än så. »Jag behöfde studera den», säger hon¹ efter ett hastigt genomgående af boken, »så vidt som man har något att lära af den menckliga storheten, äfven då den blifvit vriden ur sin rätta stråt. Med all sin svaghet var dock E. A. till begåfning och vilja något af det mest storslagna svensk natur har att uppvisa. Och hur rörande är det ej att följa den dragning till det gudomliga, det behof af en hjälpare, en frälsare utanför henne sjelf, som följde henne från det hon lärt känna och i någon mån tro på sin lifsuppgift och ända till slut. *'Jag kan icke tro på Gud, men jag skall bedja till honom i det sista'*».

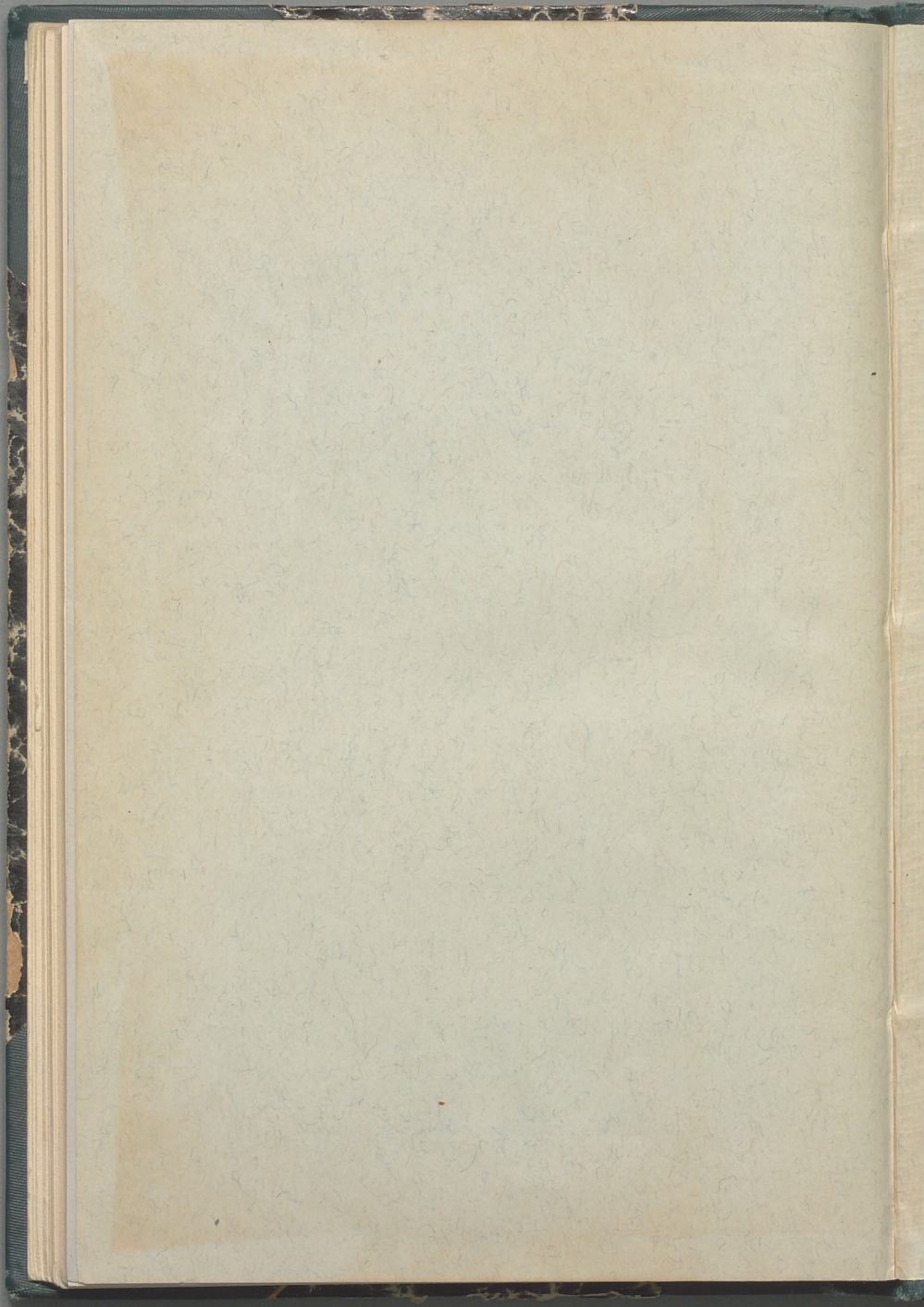
¹ I ett bref till fru Linnell, Stockholm 9/7 1890.

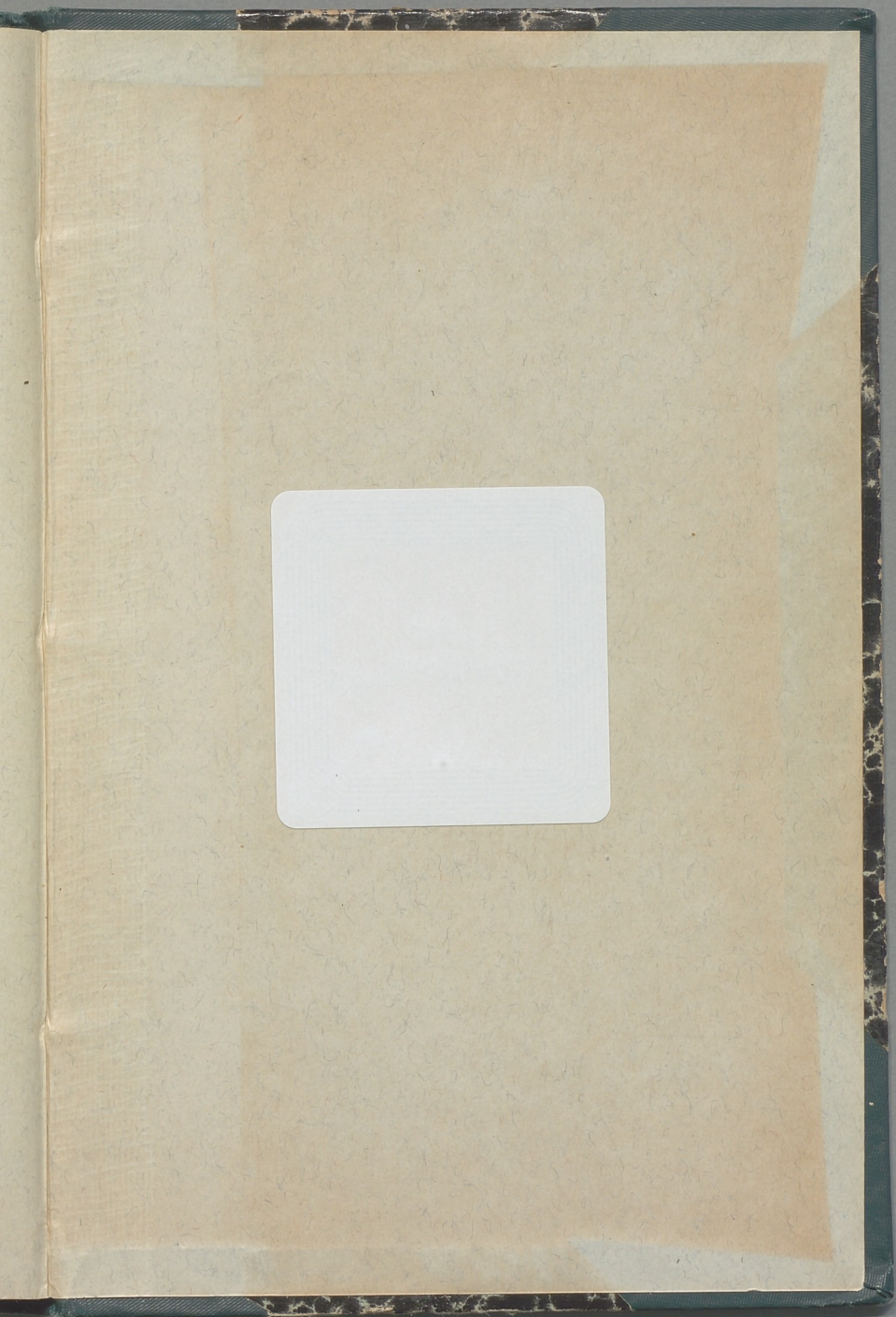
S. L—d Adlersparres bref till Victoria Benedictsson återställdes efter den senares död af hennes styfdotter fru Matti af Geijerstam till brefskrifvarinnan och funnos jämte svaren bland hennes efterlämnade papper.

Kungl. biblioteket, Stockholm

50001

000 071 689

www.books2ebooks.eu